

Evaluatie Kennisnetwerk Overlevingsplan Bos en Natuur

Eindrapport



landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

© 2004 Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Rapport EC-LNV nr. 2004/333-O
Ede, 2004

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij het Expertisecentrum LNV onder vermelding van code 2004/333-O en het aantal exemplaren. De kosten per exemplaar bedragen € 5,- Een factuur wordt meegestuurd bij de bestelling.

Oplage 300 exemplaren

Contactpersoon dr. J. van Baalen (DWK)

Adviseurs ir. H. ten Holt, drs. B.G.M. Roelofs, drs. L.M.J. Hick

Begeleidingscie ir. J. van Baalen (LNV-DWK), drs. G. van Ommering (LNV-DN),
ir. M.J.M. Hootsmans (EC-LNV)

Informanten drs. M.H.J. Klein (EC-LNV), drs. R.J.J. Hendriks (EC-LNV)

Druk Ministerie van LNV, directie IFA/Bedrijfsuitgeverij

Productie Expertisecentrum LNV
Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
Bezoekadres : Horapark, Bennekomseweg 41
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 822500
Fax : 0318 822550
E-mail : Balie@minlnv.nl

Voorwoord

In november 2003 is er in het managementteam van de directie Natuur gesproken over een mogelijke modernisering van het OBN netwerk. Er werd daarbij besloten tot een beknopte externe evaluatie van het OBN kennisnetwerk.

De evaluatie werd in opdracht van de directie Natuur in de periode mei-juni 2004 uitgevoerd door Novioconsult. In dit rapport staan de resultaten ervan weergegeven.

In september 2004 is op basis van de resultaten van de evaluatie door de LNV directie Natuur en de directie Kennis in oprichting besloten om de regiefunctie ten behoeve van het Kennissysteem OBN in de nieuwe LNV directie Kennis in stand te willen houden. Daarnaast zal in 2005 een verbreding van het Kennissysteem OBN naar een Kennissysteem Kwaliteit Natuur worden uitgewerkt. Bij deze uitwerking zal gekeken worden of, en zo ja op welke wijze de kennisontwikkeling ten behoeve van het beheer van Natura 2000 gebieden, watervraagstukken en agrarisch natuurbeheer (met name weidevogelbeheer) bij het kennissysteem betrokken kan worden. Naast deze organisatorische discussie zullen de andere aanbevelingen met betrekking tot het huidige netwerk in de komende periode binnen het netwerk worden bediscussieerd en tot uitvoering gebracht.

Ir. H. de Wilde
Waarnemend Directeur Expertisecentrum LNV

Evaluatie Kennisnetwerk Overlevingsplan Bos en Natuur

eindrapport

NovioConsult

Samenvatting

Titel	:	Evaluatie Kennisnetwerk Overlevingsplan Bos en Natuur
Opdrachtgever	:	Ministerie van LNV, Directie Natuur
Kenmerk/Projectnummer	:	2446/hth-hw
Datum	:	30 augustus 2004
Projectomschrijving	:	Beknopte, kortdurende evaluatie van effectiviteit, organisatie en functioneren van het OBN-Kennisnetwerk, de benutting van OBN-Kennis en de ontwikkeling van OBN-gerelateerde kennisbehoeften. Tevens evaluatie van de bijdrage van OBN-Kennis aan OBN-doelen en een oriëntatie op de mogelijkheden tot een breder gebruik van OBN-Kennis en een bredere toepassing van het OBN-Kennismodel.
Contactpersoon	:	dr. J. van Baalen (DWK)
Adviseurs	:	ir. H. ten Holt, drs. B.G.M. Roelofs, drs. L.M.J. Hick
Begeleidingscie	:	ir. J. van Baalen (LNV-directie Wetenschap en Kennisoverdracht), drs. G. van Ommering (LNV-directie Natuur), ir. M.J.M. Hootsmans (Expertisecentrum LNV)
Informanten	:	drs. M.H.J. Klein (Expertisecentrum LNV), drs. R.J.J. Hendriks (Expertisecentrum LNV)

NovioConsult

Postbus 256, 6500 AG Nijmegen
telefoon 024 381 3333
fax 024 324 1971
www.novioconsult.nl
info@novioconsult.nl

Dit rapport is gekopieerd op 100% chloorvrij gebleekt papier, voorzien van de Nederlandse Milieukeur.



© Niets uit dit werk mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van NovioConsult.

Uitgebreide inhoudsopgave

dianr.

Hoofdstuk 1	Inleiding.....1	
	Aanleiding evaluatie kennisnetwerk OBN.....	2
	Evaluatieopdracht	3
	Evaluatieonderwerpen	4
	Evaluatievragen	5
Hoofdstuk 2	Historische schets/beleidsreconstructie6	
	Onderwerpen.....	7
	Historie subsidie-instrumentarium EGM.....	8
	Historie beleid EGM/OBN.....	9
	Doel 'Project OBN'	11
	Doelstelling OBN.....	12
	Deelprojecten OBN.....	13
	Historie kennisinfrastructuur: OBN-Kennis	14
	OBN-Deelproject 2, Kennismontage en monitoring / effectmeting.....	15
	Doelstellingen kennismontage en monitoring / effectmeting.....	16
	Doel onderzoek OBN.....	17
	Conclusies en aanbeveling beleidsreconstructie OBN en OBN-Kennis.....	18
Hoofdstuk 3	Blok I. Evaluatie OBN-Kennis (effectiviteit, organisatie en kennisbenutting / behoeften)..... 19	
	Evaluatieonderwerpen	20
	3.1 Evaluatie effectiviteit OBN-Kennis21	
	Onderwerpen/structuur	21
	Beschrijving praktijkdoelstelling OBN-Kennis.....	22
	Overzicht indicatoren effectiviteit OBN-Kennis	23
	Bekendheid/eenduidigheid kennisdoelen.....	24
	Bekendheid kennisproducten.....	26
	Bruikbaarheid/gebruik kennisproducten	28
	Gebruik OBN-Kennis voor oppakken nieuwe kennisbehoeften.....	29
		dianr.
	Inschatting voortgang kennisontwikkeling.....	30
	Toelichting inschatting voortgang kennisontwikkeling.....	31
	Stand van zaken kennisontwikkeling.....	33
	Tekortkomingen kennisontwikkeling (terugblikkend).....	34
	Waardering effectiviteit door respondenten.....	35
	Resultaten OBN-Kennis	36
	Beleidsmatige relevantie/strategisch belang OBN-Kennis.....	37
	Conclusie effectiviteit OBN-Kennis.....	39
	Aanbevelingen effectiviteit.....	41
	Kenmerken OBN-Kennismodel	42
	Sterke punten OBN-Kennismodel	43
	Zwakke punten OBN-Kennismodel	44
	Aanbevelingen OBN-Kennismodel	45

.....	dianr.
3.2 Evaluatie organisatie OBN-Kennis	46
Onderwerpen/structuur	46
Organisatie OBN-Kennisnetwerk	47
Organisatie OBN	48
Organisatie binnen LNV	49
Organisatie binnen EC-LNV	50
Organisatie OBN-Platform	51
Begeleidingscommissie-Kennis (BC-Kennis)	52
Deskundigenteams (DT's)	53
Organisatie DT's	54
Procesgang en taakverdeling op hoofdlijnen	55
Producten OBN-Kennis	56
Evaluatieonderwerpen organisatie OBN-Kennis	57
Indicatoren organisatie en functioneren OBN-Kennis	58
Organisatie en functioneren DN	59
Conclusies en aanbeveling DN	61
Organisatie en functioneren EC-LNV	63
Aanbevelingen EC-LNV	65
Organisatie en functioneren OBN-Platform	67
Organisatie en functioneren BC-Kennis	68
Organisatie en functioneren DT's	72
Conclusies en aanbevelingen DT's	75
DT Zwak gebufferde wateren	76
DT Droge en vochtige schraallanden	77
DT Droge duinen en stuifzanden	78
DT Natte schraallanden	79
DT Bossen	80
DT Hoogvenen	81
DT Fauna	83
DT Laagveenwateren	86
Aantal en indeling DT's	87
Conclusies aantal en indeling DT's	89
Aanbeveling aantal en indeling DT's	90
Financiering OBN-Kennis	91
Aanbeveling financiering OBN-Kennis	92
Helderheid/congruentie rollen en taken	93
Conclusie helderheid/congruentie rollen en taken	95
Aanbevelingen helderheid/congruentie rollen en taken	96
Waardering organisatievorm en functioneren door respondenten	97
Evaluatie totale organisatievorm OBN- Kennis	98
Programmering OBN-kennisontwikkeling	99
Uitvoering/activiteiten OBN-Kennis	101
Producten/resultaten	102

3.3 Evaluatie kennisverspreiding, kennis- benutting en kennisbehoeften	103
Onderwerpen/structuur	103
Overdracht OBN-Kennis	104
Benutting OBN-Kennis	105
Conclusies kennisoverdracht en –benutting	106
Conclusie en aanbeveling kennisbenutting	107
Aanbeveling kennisoverdracht en –benutting	108

.....	dianr.
Huidige/toekomstige kennisbehoeften t.a.v.	
OBN bij beleid en beheer	109

3.4 Herijking doelstelling OBN-Kennis

gewenst?	110
Onderwerpen/structuur	110
Herijking doelstelling OBN gewenst	111
Herijking doelstelling OBN-Kennis	112

Hoofdstuk 4	Blok II. Bijdrage OBN-Kennis aan OBN / EGM.....	113
	Praktijkdoelstelling OBN.....	114
	Bijdrage OBN-Kennis aan OBN/EGM-doelen	115

Hoofdstuk 5	Blok III. Verbreding OBN-Kennis	118
	Onderwerpen.....	119
	Mogelijkheden verbreding OBN-Kennis	120
	Huidige situatie verbreding SN/SAN.....	121
	Huidige benutting en bruikbaarheid OBN-Kennis SN/SAN	122
	Mate van overlap kennisbehoeften OBN en SN	123
	Mate van overlap kennisbehoeften OBN en SAN	124
	Conclusies en aanbevelingen verbreding SN (vanuit perspectief OBN)	125
	Conclusies en aanbevelingen verbreding SAN (vanuit perspectief OBN)	126
	Waterbeleid	127
	Kennisbehoeften water-natuur	128
	Conclusie en aanbeveling verbreding OBN-Kennis naar waterbeleidsopgaven	129
	Besluitvorming over verbreding OBN-Kennis	130

Bijlage 1	Respondentenlijst	i
Bijlage 2	Documentatielijst	ii
Bijlage 3	Samenvatting inhoudsopgave	v

Hoofdstuk 1 Inleiding

1

NovioConsult

Hoofdstuk 1. Inleiding

Aanleiding evaluatie kennisnetwerk OBN

- OBN in 1995 ontwikkeld en vrijwel halfweg uitvoeringsperiode
- OBN-Kennis wordt gezien als effectieve manier van kennisontwikkeling en –verspreiding, maar wellicht verbeteringen in organisatie en functioneren mogelijk
- Wellicht ook bredere toepassing van kennisproducten en ontwikkelde kennisinfrastructuur mogelijk

2

NovioConsult

Evaluatieopdracht

- Opdrachtgevers: DN/DWK
- Informanten: EC-LNV
- Opdrachtnemer: NovioConsult
- Insteek: beknopte, kortdurende (9 weken) evaluatie
- Alleen kijken naar kennisontwikkeling en -benutting (niet kennisoverdracht)
- Methodiek: documentatieanalyse, interviews, verificatiebijeenkomst
- Beperkingen onderzoek/methodiek:
 - Geen representatieve steekproef
 - Alleen OBN-betrokkenen gesproken

Evaluatieonderwerpen

Drie evaluatie-onderwerpen:

Blok I. Evaluatie OBN-Kennis (effectiviteit, organisatie en OBN-kennisbenutting/behoefte) (hoofdstuk 3)

Blok II. Bijdrage OBN-Kennis aan OBN/EGM (hoofdstuk 4)

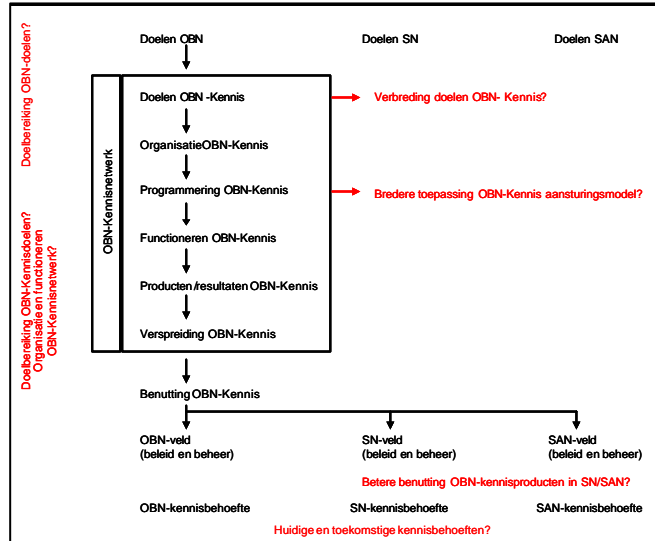
Blok III. Oriëntatie op mogelijkheden tot verbreding OBN-Kennis (hoofdstuk 5)

Voorafgegaan door:

Historische schets/ beleidsreconstructie van EGM, OBN en OBN-Kennis (hoofdstuk 2)

Verdeling aandacht in evaluatie-blokken I-III: 80%-5%-15%

Evaluatievragen



Hoofdstuk 2. Historische schets/beleidsreconstructie

Onderwerpen

Historische schets:

- Subsidie-instrumentarium (EGM)
- Beleid (OBN)
- Kennisinfrastructuur (OBN-Kennis)

Reconstructie beleidsdoelstellingen

Historie subsidie-instrumentarium EGM

- 1988: Tweede Kamer-motie De Vries/Voerhoeve om jaarlijks fl. 100 mln extra ter beschikking te stellen voor intensivering anti-verzuringbeleid, waarvan fl. 5 mln voor effectgerichte maatregelen in natuurterreinen en fl. 5 mln in bossen
- Vanaf 1989:
 - Twee afzonderlijke subsidieregelingen effectgerichte maatregelen in natuurterreinen en bossen: EGM Natuur en EGM Bos
 - EGM-regelingen gericht op verzuring en vermesting door luchtverontreiniging
 - Beide regelingen voor terreinbeherende organisaties, publiekrechtelijke lichamen en eigenaren
- Vanaf 1995:
 - Eén EGM-regeling gericht op natuurterreinen en bossen en gericht op verzuring, vermesting en verdroging. (Bossen toegevoegd als gevolg van politieke besluitvorming n.a.v. bosvitaliteitsproblematiek.)
 - EGM-financiering van herstelmaatregelen is primair gericht op de traditionele beheerders van natuurterreinen en bossen (SBB, NM, Landschappen en Unie van Bosgroepen) met enige ruimte voor particulieren en anderen (o.a. gemeenten). Jaarlijks budgetverdeling in Staatscourant.

Historie beleid EGM/OBN

- Nationaal Milieubeleids Plan (NMP, 1989): voor bepaalde ecosystemen en soorten is aanvullend beleid nodig, mede gericht op het doen overleven tot het moment dat de milieukwaliteit ook voor die ecosystemen en soorten toereikend zal zijn
- Brongericht beleid milieukwaliteit: VROM
- Effectgericht beleid milieukwaliteit: LNV
- Natuurbeleidsplan (NBP, 1990) geeft eerste uitwerking effectgericht beleid (Effectgerichte maatregelen verzuring natuurterreinen)

Historie beleid EGM/OBN (vervolg)

- Doel effectgericht beleid (NBP, 1990): het effectgerichte beleid richt zich door het treffen van (tijdelijke) maatregelen op het scheppen van zodanige condities dat bepaalde typen van ecosystemen kunnen worden hersteld, gehandhaafd of ontwikkeld. In tegenstelling tot het bufferbeleid staan effectgerichte maatregelen niet in relatie tot het ruimtelijk, het milieu-, het water- en het inrichtingsbeleid, maar tot het beheersbeleid.
- 1993: beleidsevaluatie EGM Natuur en EGM Bos
- 1993/1994: ontwikkeling project OBN

Doel 'Project OBN'

Uit Definitieve projectopdracht OBN (8 november 1994):

- Doel van het project (OBN) is om vanaf 1995 in onderlinge samenhang met en aanvullend op het brongerichte milieubeleid in nauwe samenwerking met de beheerders van bos- en natuurterreinen te komen tot de uitvoering van effectgerichte maatregelen ten behoeve van het herstel dan wel het ongedaan maken van schade door verzuring, vermesting en/of verdroging in bestaande bos- en natuurterreinen in Nederland. Hierbij zal zoveel mogelijk worden aangesloten bij de natuurdoeltypen-systematiek van de (concept-) nota Ecosysteemvisies.
- Nevendoelstellingen zijn:
 - Voorkomen van onomkeerbare effecten
 - Bijdrage leveren aan brede acceptatie en ontwikkeling van draagvlak voor de intrinsieke waarde van natuur en bos
 - Verantwoordelijkheid uitvoering zoveel mogelijk bij eigenaar/beheerders
 - Significante bijdrage aan werkgelegenheid (600 arbeidsplaatsen)

Doelstelling OBN

Uit concept-strategische visie 1998:

Het doel van OBN is herstel en behoud van ecosystemen en biodiversiteit door tijdelijke aanvullende beheers- en of inrichtingsmaatregelen binnen bos en natuurterreinen, die zijn gericht op het bestrijden van de negatieve effecten van verzuring, eutrofiëring en verdroging

Deelprojecten OBN

Deelprojecten OBN:

1. Beleidskader, fondsenwerving en evaluatie (o.a. ontwikkeling evalueerbare projectdoelstellingen)
2. Kennismontage en monitoring (= OBN-Kennis)
3. Uitvoering 1995/1996 e.v. (= subsidieaanvragen en uitvoering praktijkmaatregelen)

(Bron: Definitieve projectopdracht (1994) en OBN 1995-2010 Plan van Aanpak begeleiding EGM-projecten (1994))

Historie kennisinfrastructuur: OBN-Kennis

- Vanaf 1989: eerste kennisinfrastructuur (deskundigenteams) voor kennisontwikkeling t.b.v. LNV m.b.t. (veelal zeer experimentele) EGM-maatregelen in natuurterreinen gericht op herstel van schade door verzuring en vermeting
- 1989-1992: bestedingen EGM voor 47% in kennisontwikkeling en –verspreiding; 53% in uitvoering maatregelen
- 1994: Oranjewoud-studie (Overlevingsplan Bos en Natuur 1995-2010. Plan van aanpak Begeleiding EGM-projecten) waarin voorstellen voor begeleiding EGM-projecten en kennisinfrastructuur worden ontwikkeld (OBN-deelproject 2)
- Vanaf 1995: OBN-kennisinfrastructuur in min of meer huidige vorm (incl. herstel verdrogingschade en incl. maatregelen in bossen)

OBN-Deelproject 2 Kennismontage en monitoring/effectmeting

Inhoud deelproject 2:

- Omvat de beoordeling van bestaande en bekende effectgerichte maatregelen, alsmede een oriëntatie op en voorstel voor keuze van de 'nieuwe' maatregelen (verdroging, vermessing, andere ecosysteemtypen, vitaliteitsverhogende maatregelen in bossen)
- In een Plan van Aanpak (de Oranjewoud-studie) is in 1994 de wetenschappelijke begeleiding van de uitvoering van effectgerichte maatregelen verder uitgewerkt, waarbij bijzondere aandacht wordt gegeven aan de kennisinfrastructuur en de effectmeting/monitoring (Bron: definitieve projectopdracht, 1994)

Doelstellingen kennismontage en monitoring/effectmeting

- Eisen aan OBN-kennis volgens PvA (Oranjewoud, 1994):
In het kennissysteem moet productie, aanpassing, verspreiding en gebruik van kennis en informatie plaats krijgen, alsmede de personen, organisaties en instituties die onderdelen daarvan verzorgen. Een werkend kennissysteem kenmerkt zich door het bestaan van samenhangen hiertussen en door aanpassing aan zich wijzigende omstandigheden. Een kennissysteem bestaat uit:
 1. onderzoek
 2. kennismontage
 3. kennisverspreiding
 4. monitoring
 5. kennisontwikkeling

Doel Onderzoek OBN

Het onderzoek in het kader van het OBN dient kennis te leveren en beschikbaar te krijgen bij beheerder(-sorganisaties) en andere actoren in het OBN over:

- referentiebeschrijvingen van goed ontwikkelde en vitale levensgemeenschappen en het ontwikkelen en toetsen van parameters teneinde verarming en herstel meetbaar te maken;
- de sturende factoren en processen die geleid hebben tot de geconstateerde verarming van de levensgemeenschappen en – zo exact mogelijk – de noodzakelijke condities per type voor wat betreft de abiotiek en de structuur (m.n. voor de fauna), die weer ingesteld dienen te worden teneinde lokaal weer een optimale kans op herstel te kunnen realiseren;
- een set adequate effectgerichte maatregelen per ecosysteemtype, die onder de regie van beheerder(-sorganisaties) voorbereid en uitgevoerd kunnen worden.

(Bron: bijlage bij concept strategische visie 27 mei 1998)

Conclusies en aanbeveling beleidsreconstructie OBN en OBN-Kennis

- Formele doelstelling OBN duidelijk (Definitieve projectopdracht, 8 november 1994 en concept strategische visie 27 mei 1998)
- Doelstelling OBN-Kennis duidelijk (concept strategische visie 27 mei 1998), maar nooit formeel bekrachtigd
- Formele doelstellingen (en bronnen) niet paraat binnen huidige OBN-Kennisorganisatie en dus ook niet gebruikt als richtsnoer; OBN-kennisorganisatie werkt met 'praktijkdefinities' van OBN- en OBN-Kennis-doelstellingen
- Conclusie: in evaluatie verder werken met praktijkdefinitie(s)
- Aanbeveling: doelen OBN en OBN-Kennis alsnog accorderen en toegankelijk vastleggen

Hoofdstuk 3 Blok I. Evaluatie OBN-Kennis (effectiviteit, organisatie en functioneren)

Hoofdstuk 3. Blok I. Evaluatie OBN-Kennis

Evaluatie-onderwerpen:

- Effectiviteit OBN-Kennis (paragraaf 3.1)
- Organisatie en functioneren OBN-Kennis (paragraaf 3.2)
- Kennisverspreiding, kennisbenutting en kennisbehoeften (paragraaf 3.3)
- Herijking doelstelling OBN-Kennis gewenst? (paragraaf 3.4)

Onderwerpen/structuur paragraaf 3.1

- Beschrijving praktijkdoelstelling OBN-Kennis
- Overzicht indicatoren effectiviteitsbeoordeling OBN-Kennis
- Bevindingen per indicator
- Conclusies effectiviteit OBN-Kennis
- Aanbevelingen effectiviteit OBN-Kennis
- Sterkte/zwakte-analyse OBN-Kennismodel

Beschrijving praktijkdoelstelling OBN-Kennis

- Doelstelling OBN-Kennis (bron: offertevoorzorg):
 1. Kennisontwikkeling t.b.v. herstelbeheer EHS
 2. Overdracht van ontwikkelde kennis naar beheer en beleid
- Doelstelling OBN-Kennis (bron: Organisatie Kennisnetwerk Overlevingsplan Bos en Natuur, EC-LNV, 2003):
 - Het ontwikkelen van een pakket van beheers- en inrichtingsmaatregelen voor natuur- en bosterreinen die zijn achteruitgegaan door verdroging, vermesting en verzuring, naar aanleiding van vragen van terreinbeheerders. Het gaat hierbij om zowel:
 - Ontwikkeling van nieuwe maatregelen
 - Verbetering van bestaande maatregelen
 - Monitoring van nieuwe/verbeterde maatregelen
 - Het communiceren van opgedane kennis en ervaringen naar de praktijk
- Conclusie: diverse doelformuleringen in schriftelijke bronnen die globaal overeenkomen

Overzicht indicatoren effectiviteit OBN-Kennis

- Bekendheid/eenduidigheid kennisdoelen
- Bekendheid kennisproducten
- Bruikbaarheid en gebruik kennisproducten
- Gebruik OBN-Kennis voor oppakken nieuwe kennisbehoeften
- Voortgang en stand van zaken kennisontwikkeling
- Tekortkomingen in kennisontwikkeling/-overdracht t.b.v. herstelbeheer
- Waardering effectiviteit door respondenten
- Resultaten OBN-Kennis
- Beleidsmatige relevantie/strategisch belang OBN-Kennis

Bekendheid/eenduidigheid kennisdoelen

- Formele doelstellingen OBN Kennis niet eenvoudig terugvindbaar en worden dus ook niet (letterlijk) gebruikt en gecommuniceerd
- Redelijk eenduidige interpretatie OBN-kennisdoelen in de praktijk van het OBN-netwerk.
 - Inhoudelijk in kaart brengen van de effecten en achterliggende mechanismen van verzuring, vermesting en verdroging (de 3 V's) voor de natuur in Nederland
 - Ontwikkelen van maatregelen om de negatieve gevolgen van de 3 V's te bestrijden zodat ze voor beheerders in de praktijk uitvoerbaar zijn, in de EGM-regeling toepasbaar zijn en bijdragen aan het realiseren van de natuurkwaliteits- en biodiversiteitsdoelstellingen in de praktijk
 - Monitoren en evalueren van de 3 V's (abiotische condities) en de maatregelen om bij te kunnen sturen

Bekendheid/eenduidigheid kennisdoelen (vervolg)

- Belangrijke elementen in de doelstelling
 - Fundamentele natuurwetenschappelijke kennisbasis
 - Toepassingsgericht maken voor uitvoering/beheer
 - Ten dienste van de realisatie van het natuurbeleid (koppeling met de natuurdoeltypen, relaties met rode lijst-soorten, doelsoorten en vogel- en habitatrictlijnsoorten)
 - Volgen, evalueren/leren en bijsturen

Bekendheid kennisproducten

- Bij beleid/DN:
 - Doel OBN-Kennis voor DN is: kennis opleveren over herstelbeheer opdat het zo in de EGM-regeling toepasbaar is (niet teveel voetnoten) dat de regeling uitvoerbaar blijft met lage uitvoeringslasten en weinig vertraging in de processen
 - Huidige OBN-Kennis voldoet daaraan: weinig maatwerk en voetnoten nodig, bulk van de projecten vereist geen speciale inzet van onderzoekers
 - De inhoudelijke kennisproducten op zichzelf zijn bij het beleid minder bekend; de beschikbare kennis wordt echter jaarlijks door OBN-Kennis vertaald in de status van de maatregelen opgenomen in de EGM-regeling en daarmee zijn vanuit de optiek van het runnen van een subsidieregeling de kennisproducten voldoende bekend

Bekendheid kennisproducten (vervolg)

- Bij beheer:
 - De inhoudelijke kennisproducten zijn redelijk goed bekend op centrale plekken binnen beheerorganisaties en bij beheerders die in of dichtbij het OBN-netwerk opereren.
 - Dit geldt in veel mindere mate voor de mensen in het veld; binnen beheerorganisaties laat kennisoverdracht vaak nog te wensen over.

Bruikbaarheid/gebruik kennisproducten

- Beleid/DN:
 - De kennisproducten zijn goed bruikbaar voor het primaire doel van DN, te weten een uitvoerbare EGM-regeling
 - Wel laat het tempo waarmee voor de EGM-regeling noodzakelijke DT-producten beschikbaar komen, vaak te wensen over
- Beheer
 - Kennisproducten gericht op diagnose van de milieuschade in het veld zijn minder ver ontwikkeld en/of niet altijd goed en zelfstandig bruikbaar voor beheerders
 - Kennisproducten gericht op maatregelen zijn verder ontwikkeld en veelal bruikbaar, zeker in combinatie met advies op maat; soms is info over maatregelen te weinig concreet en uitvoeringsgericht
 - Het gebruik van OBN-kennis zou nog sterk kunnen toenemen bij een verbeterde kennisoverdracht

Gebruik OBN-Kennis voor oppakken nieuwe kennisbehoeften

- **Beleid:**
 - Er wordt - in ieder geval de laatste jaren - vanuit DN weinig gestuurd op OBN-kennisontwikkeling door het OBN-kennisnetwerk; wel wordt OBN-Kennis door DN zo nu en dan benut als vraagbaak voor het beantwoorden van kennisvragen vanuit diverse beleidsdossiers (o.a. robuuste verbindingen, instandhoudingsdoelen habitatrichtlijn-gebieden)
 - OBN-kennis is voor EC-LNV één van de belangrijkste kennisbronnen over natuurherstel en –beheer
- **Beheer:**
 - Nieuwe kennisbehoeften ontstaan vaak van onderaf (zowel bij beheerders als ecologen), bijv. bij het opstellen van EGM-aanvragen of de uitvoering van maatregelen; deze kennisvragen komen of rechtstreeks bij de DT binnen of komen via persoonlijke netwerken ter ore van de OBN-Kennisorganisatie en worden via die weg op de agenda geplaatst.

Inschatting voortgang kennisontwikkeling

Ecosysteemtypen	1994	2004	Fauna
Droge en vochtige schraallanden	75	95	A + B
Droge Heide	75	90	B + C1
Zwakgebufferde wateren	50	95	B + C1
Droge Duinen	50	90	B + C1
Natte schraallanden	50	80	A
Natte Heide	50	75	B + C1
Natte Bossen	25	90	A
Droge Bossen	25	50	A
Hellingschraallanden	25	50	B + C2
Hoogveen	0	50	C2
Stuifzanden	0	25	B + C1
Laagveenwateren	0	50	B

Toelichting inschatting voortgang kennisontwikkeling

- De tabel geeft een inschatting door EC-LNV van het niveau van kennisontwikkeling t.b.v. effectgerichte maatregelen in procenten van het streefniveau. Hierbij is 100% het ideale streefniveau van kennis over abiotiek, hogere planten en fauna (doelsoorten).
- Niet meegenomen is gewenste kennisontwikkeling:
 - op landschapsniveau
 - m.b.t. mossen/korstmossen
 - m.b.t. de rol van bodemorganismen
- Inschatting is gebaseerd op 'Plan van aanpak begeleiding EGM-projecten' (Oranjewoud, 1994) en huidige tabel 1 uit Handleiding EGM.
- Gekozen is voor verdeling in ecosysteemtypen, omdat de natuurdoeltypen in het rapport van Oranjewoud uit 1994 nog ontbraken.
- Toelichting inschatting kennisontwikkeling fauna:
 - A = geen onderzoek gestart
 - B = deskstudy gereed
 - C1 = nieuw onderzoek beperkt gestart (m.n. monitoring)
 - C2 = nieuw onderzoek(= veldonderzoek in referentieprojecten) goed gestart
 - D = klaar

Stand van zaken kennisontwikkeling

- O.b.v. inschatting (niet o.b.v. onderzoek):
 - Kennisontwikkeling meeste ecosysteemtypen redelijk ver gevorderd (vaak m.u.v. fauna)
 - Enkele ecosysteemtypen minder ver:
 - Bossen (maatregelen in tabel 1 Handleiding EGM niet gebaseerd op onderzoek)
 - Hoogvenen
 - Laagveenwateren
 - Stuifzanden
 - Hellingschraallanden
- Meeste - maar nog niet alle (bijv. hellingbossen en stroomdalgraslanden) - 3V-gevoelige ecosysteemtypen in de onderzoeksprogrammering

Stand van zaken kennisontwikkeling (vervolg)

- Voor beleidsmonitoring in 1999/2000 uitgebreid protocol opgesteld, maar in de praktijk niet systematisch gebruikt a.g.v. eigen systemen beheerders en werklust → in 2003 besloten om aan beheerders over te laten, waardoor monitoring niet uniform plaatsvindt (hetgeen vergelijking bemoeilijkt) of nauwelijks wordt gedaan (sommige beheerders)
- Onderzoeksmonitoring door DT's opgepakt, maar er wordt nauwelijks gekeken naar effecten van maatregelen op langere termijn (> 10 jaar)
- Het voor monitoring beschikbare budget (max. 10%) is niet geoormerkt. Omdat er in de OBN-praktijk te weinig geld is voor onderzoek en uitvoering van beheermaatregelen, wordt monitoring veelal sluitpost en sneuvelt vaak. Verder is monitoring alleen zinvol als het op lange termijn plaatsvindt en is dus vooraf zekerheid nodig over de financiering op lange termijn.
- Kwaliteit faunamonitoring laat te wensen over (maar is ook kostbaar)
- Er vindt weinig evaluatie-onderzoek plaats naar de kwantitatieve en kwalitatieve resultaten van de DT's in relatie tot de door DT's bestede middelen

Tekortkomingen kennisontwikkeling (terugblikkend)

- Volgens beleid/DN:
 - In principe niet of nauwelijks tekortkomingen; OBN-kennis is goed bruikbaar voor de EGM-regeling
- Volgens beheer:
 - Toegankelijkheid voor praktijkmensen van kennisproducten dient verder te worden verbeterd
 - Vooral voor recent toegevoegde ecosystemen en fauna nog kennisontwikkeling nodig
- Volgens onderzoek:
 - Vooral voor hoogvenen, natte schraallanden, bossen, stuifzanden, laagveenwateren en fauna nog kennisontwikkeling nodig

NB. Kennisontwikkeling is een dynamisch, voortschrijdend proces. Het spreekt voor zich dat binnen alle DT's nog kennisvragen bestaan en ook zullen blijven ontstaan!

Waardering effectiviteit door respondenten

Zonder uitzondering zijn betrokkenen vanuit beleid, beheer en onderzoek zeer te spreken over de effectiviteit van OBN-Kennis (zeker in relatie tot beschikbare menskracht en middelen):

- 'OBN is het best functionerende netwerk waar ik inzit'
- Beleid/DN:
 - 'OBN is een zeer effectief, innovatief en niet bureaucratisch kennisnetwerk'
- Beheerders:
 - 'OBN raakt de goede snaar en heeft veel losgemaakt'
 - 'Ik werd vanaf het begin geraakt door OBN en dat is nooit meer overgegaan'
- Onderzoekers:
 - 'Andere landen jaloers op Nederlandse kennis over restauratie-ecologie, die te danken is aan de OBN-succesformule (onderzoek en praktijk)'
 - 'OBN-Kennis cruciaal voor behoud/herstel bedreigde soorten'

Resultaten OBN-Kennis

- Omvangrijke kennisontwikkeling m.b.t. herstelmaatregelen voor beheerders: circa 80% (50-95%) van de kennislacunes uit 1994 gedekt
- Wetenschappelijk onderbouwing en praktijktoetsing van (subsidiabele) herstelmaatregelen (tabel 1 Handleiding EGM-aanvragen)
- Kennisnetwerk als onmisbare vraagbaak voor beheer en beleid
- Ook meer inzicht in de werking van reeds bekende beheermaatregelen
- EGM/OBN-Kennis heeft er sterk aan bijgedragen dat fauna (h)erkend werd als blinde vlek in het traditionele natuurbeheer, m.a.w. heeft geleid tot de emancipatie van fauna in het natuurbeheer
- OBN-Kennis heeft er toe geleid dat er in het beheer minder krampachtig 'getuiniert' wordt en er meer vanuit het systeem wordt beheerd; OBN heeft echter ook geleid tot het inzicht dat er vaak teveel gebruiksfuncties op een systeem zitten. Zolang je niks aan die randvoorwaarden doet, kun je nog zo je best doen, het blijft overleven. We moeten op andere systeemniveaus gaan beheren om de systemen robuuster te kunnen laten functioneren en ze naar het beheer toe minder gevoelig worden. Zo gezien heeft OBN tot nu toe vooral kleinschalig succes geboekt: meer kwaliteit in het technisch beheer; de vraag is wel hoe duurzaam en blijvend dat succes is. We moeten toe naar het ruimtelijk opnieuw rangschikken van gebruiksfuncties voordat Nederland echt vol is. (Fons Eysink, SBB)

Beleidsmatige relevantie/strategisch belang OBN-Kennis

- Volgens beleid (DN): OBN-Kennis is zeer functioneel voor het natuurbeleid, het genereert veel kennis over herstelbeheer en regulier onderhoudswerk; het is van belang om te weten dat de (herstel)maatregelen die je treft goed zijn en geen natuur vernietigen. Dat is nationaal en internationaal goede reclame en publiciteit en je voorkomt negatieve beeldvorming in de pers.
- Volgens beleid (DN): veel OBN-projecten vinden plaats in prioritaire habitats en zijn gericht op het handhaven van kwaliteit en het behouden van biodiversiteit. OBN-Kennis bouwt dus kennis op die nodig is voor het realiseren van de strategische doelen van het natuurbeleid. Focus binnen DN ligt vrij sterk op kwantiteit: OBN-Kennis is daarentegen belangrijk voor kwaliteitsinnovatie zowel voor het beleidsthema EHS als voor Biodiversiteit Nationaal/Internationaal. Met de betreffende beleidsteams bestaan echter nauwelijks contacten vanuit OBN-Kennis. OBN-Kennis is daardoor binnen DN heel smal gedragen.

Beleidsmatige relevantie/strategisch belang OBN-Kennis (vervolg)

- Volgens beleid (EC-LNV):
 - OBN/EGM is een belangrijk instrument bij de realisatie door Nederland van de instandhoudingsverplichting van biodiversiteit als uitvloeisel van het Biodiversiteitsverdrag (Rio '92), de EU Vogelrichtlijn en de EU Habitatrichtlijn. Reseruatvorming is niet voldoende; vanwege de grote milieudruk in ons dichtbevolkte land zijn ook effectgerichte maatregelen nodig om overleving van soorten te kunnen waarborgen. In de komende jaren zal het strategisch belang van OBN voor het natuurbeleid naar mijn inschatting verschuiven van een overlevingsstrategie naar een herstelstrategie. Vanwege het grote verlies aan abiotische kwaliteit en ruimtelijke samenhang van natuurgebieden zal Nederland alleen door actief ecologisch herstel aan de genoemde internationale verplichtingen kunnen voldoen
 - Via het OBN-kennisnetwerk is 80-90% van het Nederlandse kennispotentieel op het vlak van ecologisch herstel beschikbaar voor een actief ecologisch herstelbeleid
- Conclusie: Hoewel OBN-kennis regelmatig (vaak zonder bronvermelding) wordt gebruikt voor allerlei natuurthema's, is de relatie met het actuele beleid weinig zichtbaar en daarmee het draagvlak voor OBN binnen DN beperkt.

Conclusie effectiviteit OBN-Kennis

- OBN-Kennis heeft een omvangrijke bijdrage geleverd aan het bereiken van de doelstellingen ‘kennisontwikkeling t.b.v. herstelbeheer’ en ‘overdracht van ontwikkelde kennis naar beheer en beleid’. Het eerste doel zoals geformuleerd is in grote mate bereikt, het tweede doel in mindere mate m.n. waar het de kennisoverdracht naar beheer betreft.
- Kanttekeningen:
 - Kwantitatieve (management)info over de ‘OBN-bedrijfsvoering’ (bijv. de ‘doorstroming’ van experimentele en proef- naar reguliere maatregelen en het gebruik van kennisproducten door beheerders) ontbreekt veelal nog, zodat het oordeel over effectiviteit niet onderbouwd kan worden door systematisch verzamelde informatie uit objectieve, kwantitatieve bronnen.
 - Doelformulering OBN-kennis kan eenduidiger, scherper en specifiekere
 - Over beleidsmatige relevantie/strategisch belang van OBN-Kennis voor het actuele natuurbeleid moet intensiever worden gecommuniceerd, zodat daar een duidelijker en eenduidiger beeld van ontstaat, zowel binnen het OBN-netwerk als in de relatie met DN.

Conclusie effectiviteit OBN-Kennis(vervolg)

Kanttekeningen (vervolg):

- Monitoring laat veelal te wensen over, m.n. de monitoring van lange termijn effecten van herstelbeheermaatregelen
- OBN-Kennis richt zich bij de vertaling naar herstelmaatregelen (niet bij het onderzoek) noodgedwongen sterk op het ‘technisch’ beheer van ecosystemen/terreinen en minder of niet op de randvoorwaarden en condities waaronder systemen duurzaam kunnen overleven (o.a. ruimtelijk).

Aanbevelingen effectiviteit

- Besteed meer aandacht aan een goede en concrete doelformulering van OBN-Kennis en aan communicatie van de geformuleerde doelen binnen het netwerk. Ontwikkel een helder OBN-Kennis beleidskader met evalueerbare doelstellingen.
- Maak als opdrachtgever (DN) je visie en verwachtingen rond OBN-Kennis duidelijk(er)
- Versterk (het bewustzijn van) de beleidsmatige relevantie/het strategisch belang van OBN-Kennis door een meer intensieve interactie met het actuele natuurbeleid/DN
- Bezie hoe de kennis over ruimtelijke randvoorwaarden voor duurzaam overleven van ecosystemen die via het onderzoek wordt ontwikkeld, effectief kan worden benut voor beïnvloeding van de ruimtelijke constellatie
- Voer periodiek (vaker dan nu) goed evaluatie-onderzoek uit naar de kwantitatieve en kwalitatieve resultaten van de deskundigenteams in relatie tot de bestede onderzoeksmiddelen

Kenmerken OBN-Kennismodel

- Direct contact tussen (top)onderzoek en (top)beheer in alle fasen van de articulatie van kennisbehoeften tot en met uitvoering en monitoring; wederzijds sterk bevruchtende uitwisseling tussen onderzoek en beheer en tussen onderzoekers onderling ten dienste van het natuurbeleid
- OBN-onderzoek wordt sterk vanuit de beheerspraktijk aangestuurd
- Focus op achterliggende oorzaken en bijbehorende herstelmaatregelen
- Koppeling fundamenteel onderzoek (abiotische condities/sleutelfactoren) - praktijkgericht onderzoek - beheer
- Integratie relevante disciplines
- Een niet bureaucratisch, sterk op de inhoud en niet op de vorm georiënteerd netwerk
- Overzichtelijke, niet al te grote organisatie met een vrij sterk 'persoonlijk netwerk' karakter
- Grote (ook emotionele) betrokkenheid deelnemers

Sterke punten OBN-Kennismodel

- Direct contact tussen onderzoek en beheer bevordert toepasbaarheid sterk; de fysieke interactie tussen de deelnemers is ook belangrijk
- Zo'n 80-90% van de in Nederland beschikbare kennis is vertegenwoordigd
- Alle (grote) beheerders vertegenwoordigd
- De mogelijkheid om complexe, meer fundamentele zaken die onderzoek met een langere looptijd vereisen, goed aan te pakken: beter een keer goed investeren in onderzoek naar sturende factoren dan steeds weer 'dure' fouten maken in de uitvoering
- Relatief kleine, overzichtelijke DT's met een behapbare inhoudelijke opdracht
- Motiverend/stimulerend ('goede energie')
- Betrokkenheid deelnemers
- Relatief goedkoop
- Mogelijkheid periodiek de maatregelen te evalueren
- Kennis-organisatie die leert van haar fouten (o.a. inhaalslag fauna): voortschrijdende kennis

Zwakke punten OBN-kennismodel

- In verleden maatregelen soms te makkelijk/snel geaccepteerd in tabel 1 zonder (voldoende) onderzoek
- Monitoring lange termijneffecten van maatregelen nauwelijks van de grond gekomen, omdat monitoring voor zowel onderzoek als beheer niet de primaire doelstelling is
- Kennisbenutting vrij sterk afhankelijk van houding, kennisniveau en netwerk van de individuele, lokale beheerder
- Beperkingen qua reikwijdte, bereik en snelheid van kennisbenutting door persoonlijk netwerk-karakter van OBN-Kennis
- Emotionele betrokkenheid verkeert soms in beladenheid/lange tenen
- Continuïteitsrisico's i.v.m. vrijwilligerskarakter en integriteitsrisico's i.v.m. met dubbelrollen/potentiële belangenverstremming
- Kwaliteits- en continuïteitsrisico's i.v.m. de politieke aansturing (bossenmaatregelen zonder onderzoek, budgetbevrozing 2003)

Aanbevelingen OBN-Kennismodel

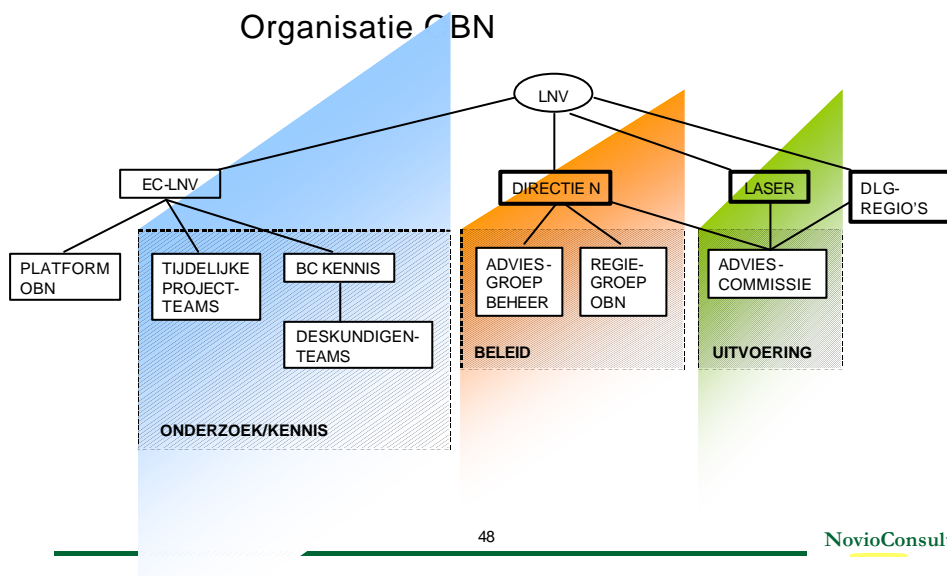
- Hou vast aan de uitgangspunten en sterke punten van het OBN-Kennismodel
- Concreet betekent dit dat alleen tot herijking van de OBN-Kennisdoelstelling en/of verbreding van de kennisontwikkeling naar andere kennisgebieden kan worden overgegaan wanneer er voldoende garanties zijn dat de sterke punten behouden kunnen blijven ('niet het kind met het badwater weggoien')

Onderwerpen/structuur paragraaf 3.2

- Beschrijving organisatie OBN-Kennis
- Overzicht evaluatieonderwerpen
- Bevindingen, conclusies en aanbevelingen per evaluatieonderwerp

Organisatie OBN-Kennisnetwerk

- Opdrachtgever: Directie Natuur (verantwoordelijk voor beleid en financiën) → programmering/voortgangsbewaking via Regiegroep OBN (DN, LASER, terreinbeheerders en EC-LNV)
- Opdrachtnemer: EC-LNV (verantwoordelijk voor uitvoering onderdeel OBN-Kennis)
- Programmering/advies: Begeleidingscommissie Kennis
- Advisering: Deskundigenteams
- Afstemming opdrachtnemer: OBN-Platform



Organisatie binnen LNV

- DN is beleids- en financieel verantwoordelijk; JZ verantwoordelijk voor juridische aspecten van de EGM-regeling
- MT-lid DN: Henk van den Brandt
- Team Beheer, Natuur en Landschap (teamleider Esther Veldhuis)
- Dossierverantwoordelijke: Gerrit van Ommering (GvO)
- Capaciteit DN (GvO): 0,1 fte

Organisatie binnen EC-LNV

- OBN-Kennis is ondergebracht in het programma 'Natuur en Mensen'
- Bemensing OBN-Kennis
 - Programmaleider: Mariëtte Klein (MK)
 - OBN-coördinator: Rob Hendriks (RH)
 - 7 DT-secretarissen
 - 1 DT-voorzitter
- Totale capaciteit EC-LNV voor OBN: 2,2 fte

Organisatie OBN-Platform

- Intern (EC-)LNV overleg van OBN-betrokkenen
- Samenstelling: secretarissen van de DT's (uitzondering D. Bal, voorzitter DT Fauna), OBN-coördinator, programmaleider en DN-beleidsverantwoordelijke (+ financiële medewerker, medewerker afstemming Programma Beheer, secretaresse)
- Aantal leden: 8 (12 incl. ondersteuning)
- Taken:
 - Interne afstemming/coördinatie rond OBN-Kennis, voortgangscontrole, managementrapportages, financieel beheer en communicatie

Begeleidingscommissie-Kennis (BC-Kennis)

- Omvang: 18 leden
- Samenstelling: voorzitters deskundigenteams (DT's), beheerders, DN-medewerker, medewerkers EC-LNV en een onafhankelijk adviseur
- Uitzonderingspositie: H. Esselink
- Voorzitter: programmaleider EC-LNV
- Secretaris: OBN-coördinator EC-LNV
- Taken o.a.:
 - Periodiek laten opstellen van onderzoeksvisie
 - Beoordeling concept preadviezen en onderzoeks- (monitoring)rapporten
 - Beoordeling overige voor OBN belangrijke projecten
 - (On)gevraagd advisering DN over praktijk natuurbeheer
 - Advisering DN over status maatregelen en preadviezen

Deskundigenteams (DT's)

1. Zwak gebufferde wateren/vennen ('88)
2. Droge en vochtige schraallanden ('89)
3. Droge duinen ('89)
4. Natte schraallanden ('89)
5. Bossen ('90)
6. Hoogvenen ('95)
7. Fauna ('99)
8. Laagveenwateren ('00)

Organisatie DT's

- Samengesteld uit beheerders, inhoudelijk deskundigen m.b.t. het betreffende ecosysteemtype en EC-LNV secretaris (uitzondering DT Fauna)
- Voorzitterschap bij beheerder of onderzoeker (m.u.v. DT Fauna)
- Secretariaat bij EC-LNV (uitzondering DT-Fauna)
- Personele unies tussen DT-Fauna en ecosysteem-DT's
- Aantal leden varieert van 9 tot 20
- Taken o.a.:
 - Begeleiding/kwaliteitsbewaking OBN-onderzoek
 - Inventariseren/analyseren praktijkvragen en vertaling naar onderzoek/monitoring
 - Advisering EC-LNV bij offerte-aanvragen
 - Opstellen (en verspreiding) praktijkadviezen
 - Advisering beheerders op afroep

Procesgang en taakverdeling op hoofdlijnen

- Onderzoeksvisie OBN (voorbereiding EC-LNV + BC-Kennis; besluitvorming DN + Adviesgroep Beheer)
- Meerjarenprogramma en –bestedingenplan (voorbereiding EC-LNV + BC-Kennis; besluitvorming DN)
- Instellen deskundigenteams (EC-LNV + BC Kennis; besluitvorming DN)
- Opstellen pre-adviezen (inhoudelijke begeleiding: DT; opdrachtgever EC-LNV)
- Begeleiding uitvoering pre-adviezen (onderzoek/onderzoeksmonitoring experimentele en proefmaatregelen) + advisering op afroep + beoordeling EGM-aanvragen (DT's + BC-Kennis)
- Beleidsmonitoring (Beheerders)
- Kennistransfer (EC-LNV + DT's)

55

NovioConsult

Producten OBN-Kennis

- Onderzoeksvisie(s), pre-adviezen, jaarverslagen, evaluatierapporten, communicatieplan (interne producten)
- Rapporten en publicaties over herstelmaatregelen in ecosystemen
- Artikelen in o.a. De Levende Natuur en Vakblad Natuurbeheer
- OBN-nieuwsbrieven
- OBN-dagen/symposia
- Excursies
- Adviezen aan beheerders
- Adviezen/beoordeling status EGM-maatregelen
- Adviezen/beoordelingen van EGM-aanvragen van beheerders

56

NovioConsult

Evaluatieonderwerpen organisatie OBN-Kennis

- Organisatie en functioneren
- Programmering
- Uitvoering/activiteiten
- Producten/resultaten

Indicatoren organisatie en functioneren OBN-Kennis

Indicatoren:

- Organisatie en functioneren OBN-Kennis onderdelen (incl. wijze en intensiteit van de betrokkenheid bij OBN-Kennis):
 - DN
 - EC-LNV
 - OBN-Platform
 - BC Kennis (incl. consistentie rol en samenstelling BC-Kennis)
 - DT's (incl. aantal en indeling DT's)
- Helderheid/congruentie rollen, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en taakverdeling OBN-onderdelen (incl. dubbelrollen/belangenverstremming)
- Waardering organisatievorm en functioneren door respondenten

Organisatie en functioneren DN

- DN bespreekt jaarlijks de EC-LNV OBN-offerte (die gebaseerd is op de ambities van de pre-adviezen en gedragen wordt door onderzoekers en beheerders). Bij de totstandkoming van de offerte vindt er geen rechtstreekse beleidssturing plaats vanuit DN; deze is gedelegeerd aan EC-LNV ('geen nieuws, goed nieuws'). Wel wordt bij de offertebespreking (marginaal) door DN bekeken waaraan het geld besteed wordt. Daarover bestaat geen onvrede. Er is geen behoefte aan (sterkere) sturing van het inhoudelijke ecologisch onderzoek, wel aan vaker presenteren wat men doet. Men is bezig met een OBN website, het stroomlijnen van de kennisuitwisseling en er is een lijstje met PR-plannen opgesteld in de regiegroep (gericht op bestuurders en politiek)
- Teamleider en MT-lid worden niet intensief bij OBN betrokken, alleen als er iets gebeurt waarbij zij moeten worden ingeschakeld
- 2 jaar geleden is de stand van het OBN-onderzoek aan het MT van DN gepresenteerd, hetgeen leidde tot veel enthousiaste reacties

Organisatie en functioneren DN (vervolg)

- Aanwezigheid van DN-vertegenwoordiger in de BC-Kennis is volgens EC-LNV gewenst, maar volgens DN (GvO) niet nodig, behalve bij zaken waarbij DN in de rol van opdrachtgever fungeert (bijv. budgetstop toelichten).
- De laatste jaren is volgens vrijwel alle respondenten de betrokkenheid van DN sterk verminderd, omdat er geen OBN-Kennis vertegenwoordiging meer in MT van DN zit.
- Betrokkenheid/aanwezigheid volgens veel respondenten (te) gering. OBN-Kennis leeft onvoldoende bij DN, ondanks de grote bijdrage ervan aan de realisatie van kwaliteitsdoelstellingen natuurbeleid. (oorzaak: OBN-Kennis is meerjarig, technisch-inhoudelijk programma, met weinig zichtbare korte termijn-successen, dat probleemloos functioneert). Het gebrek aan aandacht voor OBN-Kennis wordt gezien als een risico voor continuïteit.
- Er vindt geen rechtstreekse beleidsmatige sturing plaats vanuit DN op OBN-Kennis (wel door EC-LNV). Enige beleidsmatige sturing vanuit DN, dan wel een duidelijker structurering van de communicatie tussen DN en EC-LNV over beleidsmatige aspecten van belang voor OBN-Kennis en omgekeerd achten wij gewenst.

Conclusie en aanbeveling DN

- Huidige betrokkenheid DN bij OBN-Kennis beperkt zich tot de financiële kaders en de betekenis van OBN-Kennis voor de EGM-regeling (het instrumentarium). Er wordt weinig gedaan aan het uitventen van de successen (duurzaam herstelde ecosystemen, rode lijst-soorten) en het leggen van verbindingen met het actuele natuurbeleid
- Investeer meer in betrokkenheid en het op de agenda houden van OBN bij DN:
 - periodiek (bijv. kwartaal) overleg DN (opdrachtgever) -EC-LNV (opdrachtnemer) - waarbij beide zijden hun rol actief invullen - over:
 - wensen t.a.v. OBN-Kennis vanuit EGM-regeling
 - financiële kaders
 - promotie/communicatie
 - maak expliciet wat de beleidsmatige relevantie van OBN-Kennis is en verbreedt de betrokkenheid van DN-ers bij OBN (zowel als vrager als gebruiker van OBN-Kennis)
 - maak MT-lid (opnieuw) voorzitter BC-Kennis (wel: betrokkenheid vereist)
 - breng de minister positief in het nieuws d.m.v. OBN-successen

61

NovioConsult

Conclusie en aanbeveling DN (vervolg)

- Kennisontwikkeling door OBN-Kennis wordt tot nu toe (op enkele uitzonderingen na, o.a. bossen) gestuurd vanuit de optiek van het beheer/herstel van (door 3V aangetaste) ecosystemen en niet sterk vanuit het actuele beleid (c.q. vanuit DN). Om de relatie met het actuele beleid (en de continuïteit van OBN-Kennis) te versterken, zou een lichte vorm van beleidsmatige sturing aanvullend op de huidige praktijk op zijn plaats zijn. Essentieel daarbij is dat het gaat om herstelgerichte kennisvragen en robuuste, meerjarige beleidsprioriteiten. DN zou dergelijke beleidsprioriteiten voorafgaand aan het opstellen van de OBN-Kennis offerte aan EC-LNV kunnen meegeven.
- OBN is een zeer effectieve kennisorganisatie die in toenemende mate binnen (te) krappe financiële kaders werkt. Vanuit kennisoogpunt zou DN er meer geld in moeten stoppen (met zwaardere garanties dat een deel van de OBN-Kennis budgetten ook daadwerkelijk aan (lange termijn) monitoring wordt besteed.
 - in verhouding onderzoeksbudget (1 miljoen) en EGM-maatregelenbudget (11 miljoen) iets meer geld voor onderzoek en m.n. monitoring (o.a. onderzoeksmonitoring van lange termijn-effecten reserveren: 'beter eerst goed onderzoek dan frequent geld stoppen in dure maatregelen die geen effect hebben of schade aanrichten.

62

NovioConsult

Organisatie en functioneren EC-LNV

- Organisatie binnen EC-LNV is erg verspreid en versnipperd over veel mensen
- Diverse respondenten hebben de indruk dat EC-LNV vaak te weinig tijd heeft voor OBN (regelen van zaken, op papier zetten van dingen)
- Voor de voorbereiding van nieuwe EGM-aanvragen zou de Handleiding er eigenlijk in mei moeten liggen. De praktijk is anders: er wordt toegewerkt naar de nieuwe aanvraagperiode waardoor de Handleiding veelal gereed is tegelijk met of later dan de aanvragen door beheerders zijn opgesteld (90% van de inhoud is overigens ongewijzigd). Volgens DN is de besluitvorming hierover bij EC-LNV heel traag en ziet men geen mogelijkheden dit bij EC te versnellen. DN heeft behoefte aan meer snelheid en vaart bij EC-LNV
- In gunningsprocedures doet EC-LNV het technische deel en de DT het inhoudelijke deel. EC-LNV doet dat goed, zij het soms traag. Daardoor kan bijv. onderzoek een jaar vertraging oplopen. Dit kan versneld worden door contacten hoger in de organisatie. Mandaat van EC-LNV is volgens DN helder, maar er is toch een gebrek aan tempo en besluitvaardigheid binnen EC-LNV
- In tabel 1 van de EGM-handleiding is de maatregelcategorie 'niet doen' aangegeven met dezelfde kleur als 'kennislacune'

Organisatie en functioneren EC-LNV (vervolg)

- Meninge n over rol EC-LNV lopen sterk uiteen van 'weinig daadkrachtig' (bureaucratisch, formalistisch) tot 'voorbeeldig' ('als je als ministerie toch een expertisecentrum hebt, zou je het op deze manier moeten invullen')
- Meninge n lopen uiteen over de vraag of EC-LNV een procesrol en/of ook een meer inhoudelijke rol moet spelen
- Volgens sommigen te weinig capaciteit bij EC-LNV beschikbaar die ook teveel versnipperd is
- Organisatorische afspraken en richtlijnen staan nu goed op papier, maar zitten nog niet bij iedereen tussen de oren; o.a. DT-secretarissen vullen hun rol op onderdelen verschillend in (o.a. wel/geen rol bij financiële aspecten; verschillen in behartiging beleidsbelangen)
- Volgens sommige respondenten (m.n. DN) te weinig tempo en daadkracht
- Inhoudelijke doelstellingen van het natuurbeleid komen volgens sommige onderzoekers en beheerders niet goed door vanuit DN via EC-LNV in de DT's en op dit punt is meer leiding en visie nodig
- Tot op heden vanuit de coördinatierol te weinig aandacht voor het managen van OBN-Kennis in haar omgeving en het verkrijgen van operationele management- en stuurinformatie die daarvoor nodig is

Aanbevelingen EC-LNV

- Herzie de interne taakverdeling en bemensing binnen EC-LNV
 - Zorg enerzijds voor een zo duidelijk mogelijke scheiding van rollen, taken en verantwoordelijkheden om dubbelrollen te voorkomen. Dit bevordert de transparantie en voorkomt rolconflicten.
 - Verdeel anderzijds OBN-taken over zo min mogelijk mensen voor wie het een substantieel deel van hun taak wordt (bijv. 1 EC-er secretaris van alle DT's (primair procesrol indien mogelijk in combinatie met brede inhoudelijke kennis) of het inzetten van junior-beleidsmedewerkers als secretaris of het extern inhuren van secretaris-capaciteit. Dit bevordert de uniformiteit en snelheid van werken
- Besteed meer aandacht aan het managen van OBN-Kennis vooral in de relatie met de externe omgeving
 - Zorg voor operationele kwantitatieve management- en stuurinformatie
 - Leg meer nadruk op PR, communicatie, marketing e.d. m.n. in de relatie met DN

Aanbevelingen EC-LNV (vervolg)

- Besteed (samen met DN) meer aandacht aan stroomlijning OBN-bedrijfsvoering (jaaragenda's, afgestemde plannings)
 - In diverse processen (publicatie EGM Staatscourant, publicatie Handleiding, DT-advisering EGM-maatregelen) is soms of vaak sprake van traagheid en een matige afstemming/stroomlijning van procedures
 - Zorg voor een stroomlijning van de bedrijfsvoering van EGM (incl OBN-kennis), m.n. wat betreft afstemming van de plannings van de jaarlijkse taken van DT's, BC-Kennis, EC-LNV, DN in het kader van het actualiseren van de EGM-handleiding
 - Stel een jaarkalender op gebaseerd op een onderling afgestemde planning van de diverse processen; onderneem actie bij het achterblijven bij plannings
- In tabel 1 van de EGM-handleiding de maatregelcategorie 'niet doen' een andere kleur geven dan de maatregelgroep 'kennislacune'

Organisatie en functioneren OBN-Platform

- Platform/thuisbasis voor EC-LNV-ers om alle relevante OBN-zaken te bespreken
- Functie om elkaar op de hoogte te houden en evt gezamenlijk besluiten voor te bereiden (in consulterende zin)
- OBN-Platform is voor de buitenwacht weinig zichtbaar, maar wordt door de EC-LNV-ers nuttig bevonden

Organisatie en functioneren BC-Kennis

- BC-Kennis goede omvang en samenstelling, hoewel onderzoek sterk vertegenwoordigd is; evt. 1 of 2 onafhankelijke/externe deskundigen erbij
- Nadruk op wederzijdse kennisuitwisseling, afstemming en beoordeling van pre-adviezen en belangrijke projecten, doch minder gericht op metadoelen en beleidsbeïnvloeding
- Sfeer i.h.a. prima/constructief. Discussies vaak sterk brainstormend van karakter: creatieve chaos die veel oplevert
- BC-Kennis komt soms te weinig toe aan evaluatie van de kennis over de 3V's/herstelmaatregelen, o.a. doordat een te groot beslag wordt gelegd door organisatorische/beheersmatige punten
- Tijdsinzet in BC-Kennis is (volgens onderzoekers en beheerders) zeker in balans met wat men ervoor terugkrijgt

Organisatie en functioneren BC-Kennis (vervolg)

- Omvang en samenstelling door meeste betrokkenen positief beoordeeld m.u.v. te beperkte aanwezigheid beleid (daardoor te weinig koppeling met het beleid/DN)
- Vertegenwoordiging vanuit beleid en beheer wordt - in vergelijking met de vertegenwoordiging vanuit onderzoek - vrij laag ingezet
- Discussie over voorzitterschap BC-Kennis
 - EC-LNV medewerker als voorzitter technisch en inhoudelijk prima, maar successen komen DN onvoldoende ter ore
 - Voorzitter uit MT-DN kan zorgen voor meer draagvlak en tempo, kortere lijnen e.d.
- Niet alle voorzitters van DT's besteden voldoende aandacht aan de BC-Kennis
- Soms moeizame discussies door spanningsveld onderzoek en beheer, m.n. discussie over geld voor monitoring: uit OBN-onderzoek (beheerders) of uit OBN-uitvoering (onderzoekers)

Organisatie en functioneren BC-Kennis (vervolg)

- Dubbelrol van enerzijds advisering over programmering en anderzijds uitvoering van onderzoek is volgens meeste geïnterviewden geen probleem, maar sommigen bepleiten een onafhankelijke controlegroep (zoals praktijk van voor 1995 waarbij emeritus hoogleraren adviezen over programmering gaven)
- Soms spanningsveld tussen onderzoeksscholen (i.v.m. de verwachte kwaliteit van het onderzoek) en disciplines (i.v.m. uiteenlopende paradigma's)
- Soms spanningsveld tussen DT's die inhoudelijk in dezelfde richting zitten (bijv. hoogveen-natte schraallanden), waarbij discussie tussen DT's plaatsvindt over het minimale kwaliteitsniveau van OBN-onderzoek

Organisatie en functioneren BC-Kennis (vervolg)

- Zorg voor een gelijkwaardige vertegenwoordiging vanuit beleid, beheer en onderzoek in de BC Kennis, in concreto:
 - Zwaargewicht vanuit MT-DN als voorzitter BC-Kennis
 - Zwaargewichten vanuit beheerdersorganisaties in BC-Kennis Mits hun persoonlijke betrokkenheid bij OBN voldoende is
- Spreek DT-voorzitters aan op de noodzaak van hun aanwezigheid in de BC-Kennis
- Overweeg een scheiding tussen onderzoeksmatige BC-Kennis taken en technisch-organisatorische taken (die verband houden met het geolied lopen van de EGM-regeling). Laat indien mogelijk een qua omvang beperkte kerngroep over de technisch-organisatorische aspecten adviseren. Agendeer technisch-organisatorische taken op afzonderlijke BC Kennis vergaderingen en zorg voor een marktconforme beloning.

Organisatie en functioneren DT's

- Omvang/samenstelling door betrokkenen adequaat geacht
- Lidmaatschap onderzoekers o.b.v. deskundigheid en veelal op persoonlijke titel (met permissie vanuit de organisatie)
- Lidmaatschap beheerders meestal o.b.v. vertegenwoordiging / schakelfunctie naar de beheerdersorganisatie
- Kenmerkend is grote betrokkenheid DT-leden bij natuurbeheer
- Vergaderfrequentie loopt uiteen van 0-4x per jaar (daarnaast e-mail contacten als er haast is)
- Faseverschil in rol DT's o.i.v. fase waarin onderzoek verkeert (voorbereiding t/m afgerond)

Organisatie en functioneren DT's (vervolg)

- Succesfactor is interactie tussen onderzoek en beheer, maar ook tussen onderzoekers onderling; zeer snelle overgang en uitwisseling van kennis, directe feedback omdat het georganiseerd is in vrij kleine groepen; je mist echter de interactie met DN in de DT's
- DT-adviezen bij beoordeling EGM-aanvragen komen volgens beleid vaak niet of te laat; deze formele DT-rol vereist een kortere doorlooptijd: of tabel 1 regelmatig bijstellen of vaker vergaderen (en dan tegen uurtarief)
- Uiteenlopende meningen over rendementsbeoordeling maatregelen: 'DT's kunnen met de rendementsvraag uit de voeten (bijv. nu maar even niet pluggen i.v.m. kosten)' versus 'je moet DT geen oordeel vragen over kosten/baten-afweging van maatregelen, alleen over de vraag of de maatregelen nodig/zinnig zijn'
- DT-adviezen m.b.t. proefprojecten zijn voor-adviezen. De adviescommissie (met DLG'ers) wijkt er soms van af (niet om inhoudelijke maar om technische redenen). Volgens sommige DT-leden is de rolverdeling met de adviescommissie onvoldoende duidelijk.

Organisatie en functioneren DT's (vervolg)

- Alle DT's lopen tegen budgetgrenzen aan doordat:
 - de inhoudelijke scope steeds breder is geworden (toename aantal DT's)
 - laaghangend fruit geplukt is en het om steeds complexere kennis en maatregelen gaat
 - steeds meer de vraag is of herstelmaatregelen niet cyclisch zijn i.p.v. eenmalig, omdat de milieudoelen niet worden bereikt (hetgeen onderzoek naar de effecten van herhaalde herstelmaatregelen vereist)

Conclusies en aanbevelingen DT's

- DT-rol bij onderzoeksprioritering en –begeleiding enerzijds en bij advisering EGM-status herstelmaatregelen en beoordeling EGM-aanvragen anderzijds is onmisbaar.
- Genoemde DT-taken stellen echter verschillende eisen aan het functioneren van de DT's (bijv. vergaderfrequentie, snelheid) en hebben een verschillende functie in het geheel.
- Maak een scheiding tussen onderzoeksmatige DT-taken en technisch-organisatorische DT-taken (die verband houden met het geolied lopen van de EGM-regeling); maak rol DT t.a.v. technische taken duidelijker.
- Laat technisch-organisatorische taken uitvoeren door bijv. een kerngroep uit de DT die daarvoor apart vergadert; van de uitvoering van deze taken kan legitiem gevraagd worden dat zij voldoen aan bureaucratische vereisten wanneer er marktconforme beloning plaatsvindt.

DT Zwak gebufferde wateren

- DT weinig actief meer, omdat meeste kennisvragen na 2 fasen van drie jaar rond 1995 zijn beantwoord
- DT komt sindsdien nog 2 keer per jaar bij elkaar
- Onderzoek heeft geresulteerd in nuttige vennensleutel, die echter niet voor alle beheerders in de praktijk even toegankelijk is en goed wordt toegepast
- Maatregelen steeds succesvoller omdat luchtverontreiniging sterk is afgenomen
- Overblijvende kennisvragen:
 - herstel van waterstagnerende werking van venbodems
 - lange termijneffect van toegepaste effectgerichte maatregelen

DT Droge en vochtige schraallanden

- DT functioneert zeer goed; veel verjonging geweest en uitstekende nieuwe secretaris;
- Fauna: veel soortgroepen, slechts redelijke kennis van enkele groepen
- Faunamonitoring laat te wensen over
- Interactie m.n. met DT natte schraallanden en DT duinen/duinachtige systemen
- Nieuwe ontwikkelingen:
 - lange termijn-effecten
 - zinkflora
 - verminderende depositie
 - landschapsprocessen

DT Droge duinen en stuifzanden

- Groot en breed samengesteld DT
- Meeste kennisvragen op het vlak van droge duinen zijn beantwoord
- Eerste fase van kennisontwikkeling stuifzanden moet nog starten
- Verschuiving in aanwezigheid/mutaties van duin- naar stuifzandgeoriënteerde deskundigen
- Overblijvende kennisvragen:
 - Versnelde successie a.g.v. atmosferische depositie
 - Effecten van verstuiving, vernatting, zeer extensieve (winter)begrazing en kleinschalig plaggen

DT Natte schraallanden

- Oud DT, dat momenteel in instabiele periode verkeert i.v.m. recent vertrek van voorzitter
- Meeste kennisvragen beantwoord m.u.v. kennis m.b.t. trilvenen
- Parallele uitvoering van onderzoeksmonitoring door afzonderlijke DT-leden; nog belangrijke opgave t.a.v. integratie/ kennisoverdracht van 15 jaar monitoringsinspanning
- Kennis bij uitstek potentieel voor beantwoording van kennisvragen m.b.t. Waterbeheer 21e eeuw

DT Bossen

- DT Bossen opgericht n.a.v. politieke besluit om bosbeheermaatregelen in EGM/OBN op te nemen
- Enkele EGM-maatregelen beschreven zonder nader onderzoek naar de effecten op herstel 3V-schade (incl. maatregelen die heel dicht bij regulier beheer staan zoals dunnen), andere maatregelen (bosbemesting) wel gebaseerd op onderzoek (maar alleen gericht op bosvitaliteit, niet op het ecosysteem)
- EGM-bosmaatregelen staan al lange tijd sterk ter discussie (m.n. noodverjonging); pas recent is besloten tot evaluatie EGM-bosmaatregelen (Alterra)
- Kennisontwikkeling DT Bossen nog niet ver gevorderd, circa 25%, m.n. kennis ontwikkeld m.b.t. schrale dennenbossen en natte elzenbroekbossen;
- Fundamenteel probleem is dat 80% jong, multifunctioneel bos is op jonge bodems waarvan de ontwikkeling onbekend is en waarvoor een referentiebeeld ontbreekt; EGM-maatregelen zijn voor bossen heel goed maar relatie met 3V-schade is veelal onduidelijk en het bosdoeltype waarnaar je streeft idem dito
- Uitkomst evaluatie kan daardoor zijn dat er nog heel veel kennis ontwikkeld moet worden (huidige voortgang: 25%) of dat de DT-Bossen bijna klaar is (huidige voortgang: 95%).

DT Hoogvenen

- DT Hoogvenen functioneert goed:
 - samengesteld uit belangrijkste disciplines die oorspronkelijk moeilijk konden samenwerken, maar uiteindelijk kwamen met een coherent preadvies waarin fauna goed is geïntegreerd
 - oorspronkelijke deskundigen na 7 jaar allemaal nog lid, plus uitbreiding vanuit onderzoek (promovendi) en beheer
 - programmering grotendeels op koers: eerste fase is afgerond en heeft opgeleverd wat begroot was; in 2003 bijna jaar stilgelegen, omdat geen geld beschikbaar voor 2e fase onderzoek; begroting 2e fase niet volledig gehonoreerd, dus extern geld gezocht voor afgevalen projecten
 - voorzitter zeer stimulerend, bindend en inventief
- Context:
 - hoogveen al ernstig beschadigd door ontwatering en vergraving voor verzuring en vermessing optraden, waardoor OBN niet louter gericht op overleven, maar ook op herstellen van systeem
 - maatregelen in hoogvenen één van de duurste (dammen)
 - intacte systemen in Ierland dienen als referentie voor Nederland

DT Hoogvenen (vervolg)

- Fauna via 2 personen goed vertegenwoordigd in DT
- Interactie met andere DT's via personele unies, maar onvoldoende door conceptuele en methodische verschillen, benadering op ecosysteem- in plaats van landschapsniveau en geldgebrek
- Overblijvende kennisvragen:
 - landschapsecologie
 - waterbeheer
 - inrichting nieuwe natuur
 - relatie wijze van uitvoering-effect-vervolgbeheer

DT Fauna

Opmerking vooraf. DT Fauna heeft in december 2003 een zelfevaluatie uitgevoerd. Deze vormt de bron voor het merendeel van onderstaande constatering.

- DT-Fauna is opgericht in 1999, vooral op initiatief van beheerders, omdat:
 - OBN-Kennis zich alleen op flora/vegetatie richtte en uit de praktijk aanwijzingen kwamen dat OBN-maatregelen (grote) schade aan fauna (konden) aanrichten; in hoeverre schade optreedt is overigens nooit goed onderzocht.
 - Ook behoud en herstel van populaties van diersoorten is een doel van het natuurbeleid.
- Er is gekozen voor een apart DT voor fauna omdat toevoegen van dierecologen aan bestaande DT's onvoldoende gewicht in de schaal zou leggen om tot een kentering te komen. Prioriteit lag bij dierecologisch onderzoek en gezamenlijke visievorming. Mogelijk zou op termijn wel integratie in de andere DT's mogelijk zijn. DT-Fauna is dus een soort 'staf'-DT die kennis ontwikkeld die in de kennisontwikkeling binnen de ecosysteem-DT's geïntegreerd moet worden; de integratie vindt vooral plaats via personele unies. Belangrijke beperking daarvan is dat er zeer veel fauna-soortgroepen zijn en de meeste dierecologen slechts over kennis van een of enkele soortgroepen beschikken. Het is uiteraard wel mogelijk fauna-relevante kennis op een meer conceptueel niveau in te brengen; met de ontwikkeling van dergelijke conceptuele kennis is inmiddels gestart.

DT Fauna (vervolg)

- Belangrijkste resultaten:
 - Inhaalslagen fauna uitgevoerd voor heide en duinen, eerste fase eerste referentieproject afgerond
 - Standaardmeetprotocol fauna voor reguliere maatregelen opgesteld; beleidsmonitoring en Handleiding EGM aangepast ten gunste van fauna
 - Faunagericht onderzoek wordt meegenomen in meer recent gestarte onderzoeksprojecten
 - Brochure Effectgerichte maatregelen: vergeet de fauna niet
- Binnen OBN staat fauna nu goed op de kaart maar wordt tegelijkertijd regelmatig nog beschouwd als lastig, moeilijk en duur. Anderzijds wordt DT Fauna door sommige beheerders en onderzoekers soms ervaren als drammerig (bron: diverse interviews).
- Voorzitter is tegelijk EC-LNV vertegenwoordiger, secretaris is tegelijk belangrijke opdrachtnemer. Dit vormt (potentieel) een probleem waar men zeer alert op is. Ongewenste situaties t.g.v. rolconflicten (dubbelrollen) hebben zich niet voorgedaan.

DT Fauna (vervolg)

- Kennisverspreiding naar beheerders blijft een aandachtspunt ('van DT Fauna nog niet iets gezien waar ik iets mee kan; maar dat is er misschien wel' (bron: interview beheerder)
- Er is meer geld nodig voor fauna-aspecten van OBN-onderzoek en OBN-uitvoeringsbegeleiding
- De ontwikkeling van geaggregeerde kennis binnen de DT is enorm geweest, maar er is meer niet dan wel bekend. Voorlopig is er geen reden DT Fauna op te heffen (begeleiding inhaalslag-onderzoeken, inhalen kennisachterstand i.v.m. abiotiek en vegetatie)
- Verder integreren van fauna vereist aanvullen met het opschalen naar landschapsniveau (een deel van de fauna maakt gebruik van verschillende ecosystemen binnen een landschap); wel dient fauna ook op ecosysteemniveau op de agenda te blijven, het geeft soms een heel ander perspectief op OBN-maatregelen (kan bijv. leiden tot niet herstellen van gedegeneerde systemen)

DT Laagveenwateren

- Potentieel enorm werkgebied (helft Nederland waarvan deel natuurgebied, 200.000 km sloten met gigantische verontreinigingsproblemen)
- Voorzitter afkomstig van waterwereld en niet uit OBN-netwerk
- Aanzienlijke problemen met samenstelling DT, maar uiteindelijk gebalanceerde mix gevonden tussen disciplines/belanghebbenden (onderzoek, terreinbeheerders, waterschappen, maar provincies en regiodirecties LNV buiten beeld)
- Via discussies in het kader van het preadvies doorbraken/nieuwe aanpak, bijvoorbeeld zowel bottom-up (nutriënten) als top-down (visstand) benadering voor opknappen van meren
- Driejarig onderzoeksproject (eerste fase) gestart in 2003 en voortzetting na 2005 voorzien; belangrijk aandachtspunt is hoe neveninvloed van EGM op fauna kan worden beperkt
- DT in het begin circa 5 keer per jaar 0,5-1 dag bijeen, maar nu onderzoek loopt 2-3 keer per jaar
- Vooral overlap tussen DT's laagveenwateren en natte schraallanden
- Door tijdgebrek van trekkers (m.n. secretaris) is spin-off (communicatie, synergie met lokale initiatieven) minder dan gewenst

Aantal en indeling DT's

- De belangrijkste kennislacunes hangen samen met gebrek aan kennis over:
 - gradiënten/overgangen tussen ecosystemen
 - samenhang tussen een plek/een ecosysteem en het landschap (incl. hydrologie)
 - relatie fauna-landschap
 - relatie tussen bestaande en nieuwe natuur
- Opschaling naar landschapsniveau van belang vooral bij hydrologische maatregelen (samenhang binnen heel stroomgebied) en fauna, echter: qua theoretische concepten nog weinig voortgang
- Veel respondenten zien qua kennisontwikkeling noodzaak van opschaling OBN-kennis naar landschapsniveau (fysisch-geografische eenheden, circa 5 DT's; bij indeling op landschapsniveau fauna integreren in de DT's). Veel respondenten tegelijkertijd bezorgd over behoud van het goede van de huidige situatie (DT's van werkbare omvang) en worstelen daarom met de organisatievraag; voorkom dat er door verbreding een super-organisatie ontstaat; tevens risico op verstoorde verhoudingen bij selectie van mensen

Aantal en indeling DT's (vervolg)

- Er komen regelmatig vragen van beheerders die 2 of 3 DT's betreffen en dus kennisuitwisseling/afstemming tussen DT's vereisen
- Alleen bij de DT's Natte schraallanden en Laagveenwateren is echter sprake van een vrij grote inhoudelijke overlap in het kennisveld, omdat natte schraallanden voor hun succes erg afhankelijk zijn van de jonge verlanding en de wateromstandigheden die binnen de DT Laagveenwateren aan de orde zijn
- Sommige DT's zijn minder actief, maar ze kosten ook weinig tijd. Het is dus de vraag wat vermindering van het aantal DT's echt zal opleveren (voor welk probleem zijn minder DT's een oplossing?)
- DT Fauna was bedoeld als tijdelijk, maar het missiewerk en de ontwikkeling van concepten is nog onvoldoende gevorderd om dit DT op te heffen
- Volgens zowel beheerders als onderzoekers blijft ook na afronding van onderzoek het voortbestaan van DT's van belang, teneinde lange termijn-effecten te monitoren, te adviseren over maatregelen (vraagbaakfunctie voor het beheer!) en evt. opschaling onderzoek. Wel bestaat door ontbreken van geld als smeermiddel het gevaar dat DT-leden afhaken

Conclusies aantal en indeling DT's

- Ecosysteem-DT's zien geen van allen redenen zichzelf op te heffen:
 - Kennisontwikkeling op ecosysteemniveau (+ fauna) veelal nog niet afgerond
 - Lacunes m.b.t. lange termijn-effecten en eenmalig vs cyclisch herstelbeheer
 - Met enige regelmaat nieuwe kennisvragen
 - Vraagbaakfunctie voor beheer onmisbaar
 - Advisering EGM blijft doorlopen.
 - Centrale doel OBN-kennis (kennisontwikkeling t.b.v. herstelbeheer 3V's) moet herkenbaar op de agenda blijven
- Verlaten van de ecosystemeindeling voor een indeling op landschapsniveau kent gevaar van grote, onwerkbaar DT's
- Wel nodig om goede vorm/organisatie te vinden voor kennisontwikkeling op landschapsniveau (naast/bovenop de huidige indeling)

Aanbeveling aantal en indeling DT's

- Behoud in principe alle huidige - goed functionerende - DT's (alleen al vanwege vraagbaakfunctie voor het beheer en het monitoren van lange termijn-effecten) en geef oude c.q. wat meer passieve DT's expliciet de opdracht lange termijn-effecten te volgen. Onderzoek nogmaals de mogelijkheden en het draagvlak voor een eventueel samengaan van DT Laagveenwateren en Natte schraallanden.
- Zet bovenop de huidige DT-structuur een overkoepelende structuur op landschapsniveau, bijv. projectmatig, waarbij per landschapstype bezien wordt vanuit welke DT's en deskundigheidsgebieden vertegenwoordiging noodzakelijk is. Dit landschapsmodel kan opgezet worden als groeimodel, waarbij als eerste pilot laagveenwateren en natte schraallanden worden geïntegreerd, waarna mogelijk de andere landschapstypen volgen

Financiering OBN-Kennis

- Onderzoek in het kader van OBN-Kennis wordt deels gefinancierd door DN maar ook vanuit tweede en derde geldstroom onderzoek bij universiteiten (OBN-onderzoek sterk complementair aan eigen onderzoek vakgroepen).
- OBN-Kennisnetwerk wordt deels gefinancierd door DN (m.n. EC-LNV capaciteit voor coördinatie + beperkte vergoedingen DT-leden), maar voor belangrijk deel 'gesubsidieerd' door werkgevers die hun personeel ter beschikking stellen voor begeleiding OBN-Kennis onderzoek en herstelmaatregelen. Tevens is sprake van vrijwilligerswerk van (m.n.) top-onderzoekers, maar ook beheerders en enkele particulieren die het in hun vrije tijd erbij doen.
- De feitelijke kosten van OBN-Kennis zijn daarmee ten dele onzichtbaar. Anderzijds verwacht DN wel dat er iets bruikbaar ligt na een DT/BC-Kennis-vergadering.

Aanbeveling financiering OBN-Kennis

- Aangezien bepaalde taken vooral betrekking hebben op coördinatie/afstemming en technische input t.b.v. de EGM-regeling, terwijl de drive van de meeste deelnemers zit in de inhoud/kennisontwikkeling, is een ruimere vergoeding (o.b.v. marktconforme uurtarieven) voor eerstgenoemde taken wenselijk. Dit zou ook het belang van 'terugverdienen' van de ureninzet middels onderzoeksacquisitie kunnen verminderen en dus integriteitsrisico's beperken en eraan bijdragen dat OBN-Kennis wat minder teert op louter persoonlijke betrokkenheid en drive.

Helderheid/congruentie rollen en taken

- Er zijn potentiële en soms feitelijke spanningen door dubbelrollen bij:
 - EC-LNV medewerkers (DT-lid versus vertegenwoordiger opdrachtgever; vertegenwoordiger beleid versus financiële uitvoering)
 - BC-Kennis (adviseur onderzoeksprioritering versus belanghebbende bij onderzoek)
 - Onderzoekers in DT's (advisering pre-adviezen en onderzoek versus belanghebbende bij onderzoek)
- Er is een inherente, onoplosbare spanning tussen de wens om veel tot alle beschikbare deskundigheid in de DT's en de BC-Kennis te vertegenwoordigen en de wens om elk risico op belangenverstrengeling uit te sluiten

Helderheid/congruentie rollen en taken (vervolg)

- Potentiële belangenverstrengeling en rolconflicten in de DT's zijn een bekend en oud probleem binnen OBN dat ook niet overdreven moet worden:
 - Afspraak dat belanghebbende partij in DT niet meebeslist
 - Afspraak dat er in principe meerdere offertes aangevraagd worden: aantal serieuze concurrenten bij offerte-aanvragen verschilt per onderwerp maar in 80-90% van de gevallen is er voldoende concurrentie:
 - in enkele gevallen (10-20%) 1 of 2 serieuze gegadigden
 - in 30% van de gevallen: 2 of 3 serieuze gegadigden
 - in 50-60% van de gevallen: 4 of meer gegadigden
 - Wel is er vaak sprake van consortiumvorming (en dan dus geen marktwerking) van – complementaire - partijen die onderzoek kunnen uitvoeren
- Rollen, taken, bevoegdheden en procedures zijn recent op papier goed vastgelegd (notitie EC-LNV 2003)

Conclusie helderheid/congruentie rollen en taken

- EC-LNV heeft zich de laatste 2 jaar vanuit de rol van opdrachtgever OBN-onderzoek de risico's meer bewust gemaakt, regels opgesteld, functies gescheiden en treedt veel zelfbewuster, rolbewuster en indien nodig afstandelijker op.
- Gedeeltelijke vrijwilligerskarakter van netwerk wordt grotendeels positief beoordeeld: vooral persoonlijke drive en niet zozeer zakelijke belangen dragen bij aan succes OBN-Kennis; wel wordt breed opgemerkt dat er grenzen zijn aan de inzet louter op basis van persoonlijke betrokkenheid en drive. Dit zal in de toekomst steeds moeilijker worden (tijdgeest!) en men zit nu wel aan zijn grenzen (geeft beperkingen voor wat betreft verbreding).

Aanbevelingen helderheid/congruentie rollen en taken

- Transparant houden van rollen en belangen; betrokkenen regelmatig bewust maken van de risico's en de schijn van belangenverstremgeling; permanent agendapunt in OBN-platform; elkaar op aanspreken
- Samenstelling OBN-onderdelen opnieuw tegen het licht houden op basis van vooraf opgestelde regels (o.a. gebaseerd op Leidraad aanbestedingen LNV) i.v.m. integriteitsrisico's/dubbelrollen; o.a. zoveel mogelijk functiescheiding over personen (bijv. procesrol en inhoudelijke beoordelingsrol/opdrachtgeversrol)
- EC-LNV'ers moeten in DT niet inhoudelijk deelnemen, maar procesrol vervullen en belangenverstremgeling bewaken. Een alternatieve (minder wenselijke en haalbare) optie is 2 EC-LNV'ers per DT (1 voor inhoud en 1 voor proces)
- Periodiek externe audit op de naleving van de huidige regelingen i.v.m. belangenverstremgeling/dubbelrollen en periodieke verbetering van de regelingen

Waardering organisatievorm en functioneren door respondenten

- De respondenten zijn over het algemeen positief over de huidige organisatievorm en het functioneren van OBN-Kennis
- Daarbij worden echter kanttekeningen gemaakt t.a.v.:
 - de afstand tussen beleid (DN) en kennisnetwerk, waardoor het beleidsmatige en strategische belang van OBN-Kennis onvoldoende over 't voetlicht komt (bijv. in Adviesgroep Beheer m.n. aandacht voor Programma beheer/SN en nauwelijks voor goedlopende OBN-Kennis)
 - BC-Kennis opereert te veel als technisch-organisatorisch adviesorgaan en te weinig als strategisch, integrerend gremium
 - DT's die ver zijn in kennisontwikkeling groeien uit hun jasje qua ecosysteem c.q. 3V-thema's en verbreden zich 'natuurlijk' naar landschapsniveau, beheer en bredere thema's
- Het functioneren schiet m.n. tekort in:
 - monitoring, o.a. van lange termijn effecten
 - kennisoverdracht naar praktijkmensen
 - communicatie over successen van OBN-Kennismodel

Evaluatie totale organisatiemodel OBN-Kennis

- Het geheel overziend komen we tot het oordeel dat OBN-Kennis een logische en effectieve opzet kent met:
 - Bundeling van onderzoek en beheer in DT's
 - Overkoepelende adviesrol voor BC-Kennis
 - Coördinerende functie van EC-LNV
 - Aansturing door DN
- Dit laat onverlet dat op een aantal, eerder genoemde, punten verbeteringen op onderdelen mogelijk zijn

Programmering OBN-kennisontwikkeling

- Onderzoeksvisie 1999-2004 integraal, richtinggevend kader voor onderzoeksprogrammering
- Preadvies vervult belangrijke functie voor beschrijving beschikbare kennis, inventarisatie lacunes, integratie relevante disciplines en fasering onderzoek
- Onderscheid 1e fase (sturende factoren) en 2e fase (monitoring experimentele maatregelen) in de praktijk niet strikt gehanteerd
- Inhaalslag fauna redelijk goed van de grond gekomen, maar nog wel verschillen in belang dat aan fauna wordt gehecht
- Over realisatie planning per DT geen precieze details beschikbaar, maar volgens geïnterviewden verloopt meeste onderzoek volgens programmering (behoudens vertraging door later beschikbaar komen van gelden c.q. door falende planning van opdrachtnemers)

Programmering OBN-kennisontwikkeling (vervolg)

- Geen systematische follow-up voorzien na afloop van 2e fase (bijv qua monitoring lange termijn effecten van maatregelen, nieuwe lacunes, e.d.), hoewel diverse voorbeelden van vervolgmonitoring na 2e fase (vennen, natte resp. droge en vochtige schraallanden)
- Totaaloordeel programmering: consistent opgezet en goed uitgevoerd

Uitvoering/activiteiten OBN-Kennis

- Werkprocessen zijn uitgeschreven en op papier vastgelegd (o.a. in Organisatie kennisnetwerk OBN 2003 en Handleiding subsidie EGM 2003), m.u.v. planning/OBN-jaarkalender
- Aard en aantal activiteiten consistent met geformuleerde doelen
- Gerealiseerde activiteiten grotendeels overeenkomend met geplande

Producten/resultaten

- Omvangrijke stroom OBN-publicaties en andere communicatie-uitingen (OBN-rapporten, OBN-nieuwsbrief, OBN-dagen etc.)
- Door overlap en synergie tussen OBN-Kennis en eerste, tweede en derde geldstroomonderzoek van betrokken vakgroepen is de ontwikkeling specifiek aan OBN-Kennis toe te rekenen kennisproductie in tijd ondoorzichtig
- (Momenteel) geen concreet inzicht in ontwikkeling van experimentele en proefmaatregelen richting reguliere maatregelen; dit is wel te verkrijgen door de tabel uit 1994 te vertalen naar de huidige natuurdoeltypen en vervolgens te vergelijken met de huidige tabel
- Een alternatieve benadering door bedragen voor onderzoek per ecosysteem te koppelen aan latere uitgaven voor maatregelen, heeft geen duidelijk verband tussen beide opgeleverd
- Aanbeveling: uitvoering bovengenoemde exercitie om kennisontwikkeling te schetsen en ingezette middelen (mede) te verantwoorden

Onderwerpen/structuur paragraaf 3.3

- Kennisoverdracht en kennisbenutting
- Huidige en toekomstige kennisbehoeften t.a.v. OBN-Kennis (voor verbredingsbehoeften zie hoofdstuk 5)

Overdracht OBN-kennis

- Kennisoverdracht via veelheid van kanalen, zoals advisering op maat, rapporten, tijdschriften (Vakblad Natuurbeheer), OBN-symposia, excursies, e.d.
- Pas sinds kort systematisch aandacht voor kennisoverdracht via o.a. internet
- Verantwoordelijkheid kennisoverdracht binnen beherende organisaties wordt overgelaten aan organisaties zelf:
 - Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Landschappen verspreiden de OBN kennis weinig actief binnen de eigen organisaties. Er zijn wel interne waarborgen binnen de bedrijfsvoering (advies m.b.t. in uitwerkingsplannen voorgestelde maatregelen door bureau Terreinbeheer) maar het moet meer levende kennis worden.
 - er is nu geen interne organisatie voor de kennistransfer binnen de Unie van Bosgroepen (wel concrete plannen om dat binnen 1 jaar te realiseren)
- 'Als je als beheerder niet zelf in of dichtbij het OBN-netwerk zit of aan referentieprojecten deelneemt, komt de OBN-kennis nauwelijks tot je'

Benutting OBN-Kennis

- Deel OBN-kennis niet direct praktisch bruikbaar voor beheerders in veld i.v.m.:
 - Te ingewikkeld/complex (overschatting bestaande basiskennis)
 - Onvoldoende praktische beschrijving van bijv. aard maatregelen
- Welke kennisbasis mag je veronderstellen bij beheerders en waar gaan de DT's van uit? OBN-producten dienen vaak nog versimpeld te worden en/of vertaald door de eigen beheerdersorganisatie om ze voor lokale beheerders praktisch bruikbaar te maken

Conclusies kennisoverdracht en -benutting

- Er is veel belangstelling voor OBN bij beheerders (bijv. 600 deelnemers aan OBN-Symposium 2001)
- Kennisoverdracht binnen de organisaties van beheerders laat nog sterk te wensen over
- De betrokkenheid van waterkwaliteits- en kwantiteitsbeheerders in OBN leidt nog niet tot voldoende bekendheid bij de betreffende organisaties
- Benutting van OBN-Kennis kan verbeterd worden door OBN-producten nog simpeler en praktijkgerichter te maken. Er zijn echter wel grenzen aan het simplificeren van OBN-Kennis, zodat deskundige advisering en uitvoeringsbegeleiding vermoedelijk onmisbaar blijven.
- Meer energie steken in het effectief overdragen van de reeds bestaande kennis en achteraf toetsen/controleren wat de beheerder met de kennis heeft gedaan; bij kennis/productontwikkeling jezelf beter op de hoogte stellen van de mogelijkheden en beperkingen van de kennisontvanger

Conclusie en aanbeveling kennisbenutting

- Kennisbenutting laat nog te wensen over, vooral door tekortschietende interne communicatie binnen beheerdersorganisaties (m.n. naar de lagere kaders)
- Door een betere kennisbenutting zou de effectieve bijdrage van OBN-Kennis aan OBN-doelen nog sterk kunnen toenemen
- Onderzoek nut, noodzaak en mogelijkheden van een gestructureerde kennisoverdracht naar waterbeheerders

Aanbeveling kennisoverdracht en -benutting

- Verbeter de doorwerking en benutting van OBN-Kennis door bijv.:
 - Beheerders vaker aanspreken op hun verantwoordelijkheid voor een goede interne kennisoverdracht en –benutting/ betere interne organisatie aan beheerderskant van de kennisoverdracht/communities of practice
 - Vliegende brigade die integrale beheer- en inrichtingsadviezen geeft
 - OBN-website en bredere internettoepassingen met goede zoek sleutels
 - Elke 3-4 jaar herhalen OBN-symposium
 - Meer publicaties in De Levende Natuur en Vakblad Natuurbeheer
 - Praktische handreikingen zoals vennensleutel
 - Meer aandacht voor opleiding en scholing lokale beheerders
 - Betrokkenheid beheerders in veld bij opstellen brochures/handreikingen
 - Expliciet aandacht voor OBN kennis in de jaarlijkse Natuurbalans

Huidige/toekomstige kennisbehoeften t.a.v. OBN bij beleid en beheer

- Huidige systematiek van programmering OBN-kennisproductie is in principe adequaat voor articulatie van kennisbehoeften in het beheer
- Nieuwe kennisbehoeften beheer:
 - Landschapsniveau
 - Natuurontwikkeling
 - Praktische/goedkopere onderzoeksmethoden (P-bepalingen en bepalingen abiotische randvoorwaarden)
- Voor zover uit dit onderzoek blijkt, geen nieuwe kennisbehoeften t.a.v. OBN bij beleid (DN)
- Tot nu toe focus op afzonderlijke ecosystemen, maar in toekomst ook integratie op metaniveau nodig i.v.m.:
 - Landschapsecologie/samenhang in het landschap
 - Regionale waterhuishouding
 - Fauna
 - Werking van gradiënten

Onderwerpen/structuur paragraaf 3.4

- Onderscheid nodig tussen:
 - OBN-intern: gegeven doelstelling OBN-beleid, herijking doelen OBN-Kennis nodig?
 - OBN-extern: gegeven goed functioneren OBN-Kennis, model breder toepassen? (zie III. Verbreding)
- Ad OBN-intern: Duidelijk onderscheid maken tussen:
 - (evt.) herijking doelen OBN
 - herijking doelen OBN-Kennis

Herijking doelstelling OBN gewenst?

- Herijking doel OBN (bezien vanuit OBN-Kennis):
 - Meer expliciet benoemen van achterliggende doelen OBN (biodiversiteit-/natuurkwaliteitswinst)?
 - Louter focus op huidige 3V's of ook andere factoren (bijv. versnippering, vergissing (= beheerfouten), verpitruissing, gebrek aan ruimtelijke samenhang o.a. hydrologisch, inrichting e.d.) meenemen?
 - Naast eenmalige maatregelen eventueel ook aandacht voor cyclisch herstelbeheer?

Herijking doelstelling OBN-Kennis?

- De meningen wisselen! Belangrijkste discussiepunten:
 - Koppeling aan 3V's kan minder sterk: niet redeneren vanuit herstel van de opgetreden schade, maar vanuit potenties van een terrein om waarde te ontwikkelen; soms kun je op andere plekken meer waarde ontwikkelen met minder geld
 - Onderscheid herstel en inrichting laten vallen: DT's verbreden met kennisontwikkeling ten aanzien van inrichtingsmaatregelen
 - Er zijn nog 2 V's, te weten vergissing (je moet fouten kunnen herstellen) en versnippering (veel terreinen te klein), die ook moeten worden meegenomen
 - Minder sectoraal en meer integraal en geografisch werken: kijk meer naar de werking van gradiënten en naar de samenhangen tussen ecosystemen in het landschap (ook buiten de EHS)

Hoofdstuk 4 Blok II. Evaluatie Bijdrage OBN-Kennis aan OBN/EGM-doelen

Hoofdstuk 4. Blok II. Evaluatie bijdrage OBN-Kennis aan OBN/EGM-doelen

Praktijkdoelstelling OBN

- Doelstelling OBN: “herstel en behoud van ecosystemen en biodiversiteit door tijdelijke beheers- en/of inrichtingsmaatregelen, als aanvulling op regulier beheer, om onomkeerbare gevolgen van verzuring, vermesting en verdroging te voorkomen.” (uit offertevoorzorg)

Bijdrage OBN-Kennis aan OBN/EGM-doelen

- Bijdrage OBN-Kennis aan OBN-doelen is enorm:
 - Wijze van beheer:
 - Het beheer van natuurterreinen en bossen – zowel herstelbeheer als regulier beheer - is met name bij korte vegetaties in 15 jaar tijd door OBN-kennis revolutionair veranderd
 - Nederland behoort tot de wereldtop bij herstelbeheer dankzij OBN-Kennis

Bijdrage OBN-Kennis aan OBN/EGM-doelen (vervolg)

- Resultaten van herstelbeheer
 - Geen systematisch beeld; onvoldoende onderzoek en cijfers beschikbaar over verband tussen geld>onderzoek> kennisontwikkeling>EGM-maatregel>natuurresultaat, plus invloed OBN-Kennis vs. externe factoren (bijv vermindering luchtverontreiniging)
 - Er zijn op projectbasis veel successen te melden (eigen waarnemingen betrokkenen, SBB-evaluaties, EC-analyses)
 - Het gaat met tal van rode lijst-soorten veel beter dankzij OBN/EGM (bron: Naar een rode lijst met Groene stip voor hogere planten in Nederland, 2000)

Bijdrage OBN-Kennis aan OBN/EGM-doelen (vervolg)

- Er zijn evenwel ook grote missers in het herstelbeheer (deels onherstelbaar):
 - Soms door beheermaatregelen tegen DT-advies in
 - Soms door het vrijgeven van maatregelen in EGM-regeling die onvoldoende gebaseerd waren op onderzoek/kennis (o.a. fauna)
- Conclusie: OBN-Kennis levert een grote (maar in het kader van dit onderzoek niet systematisch vast te stellen) bijdrage aan de realisatie van het Overlevingsplan Bos en Natuur

Hoofdstuk 5. Blok III. Verbreding OBN-Kennis

Onderwerpen

- Mogelijkheden tot verbreding OBN-Kennis
 - SN
 - SAN
 - Waterbeleidsopgave
- Huidige situatie verbreding SN/SAN
- Huidige benutting en bruikbaarheid OBN-kennis SN/SAN
- Mate van overlap kennisbehoeften OBN en SN
- Mate van overlap kennisbehoeften OBN en SAN
- Conclusies en aanbevelingen verbreding SN
- Conclusies en aanbevelingen verbreding SAN
- Waterbeleid
- Kennisbehoeften water-natuur
- Conclusie en aanbeveling verbreding OBN-Kennis naar waterbeleidsopgaven
- Besluitvorming over verbreding OBN-Kennis

Mogelijkheden verbreding OBN-Kennis

- Subsidieregeling Natuurbeheer (SN)
 - Instandhoudingsbeheer: reguliere beheersmaatregelen
 - Inrichtingsbeheer: inrichtingsmaatregelen
- Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN)
 - SAN bestaat vnl. uit verboden op de normale agrarische bedrijfsvoering, heeft nauwelijks procesmatige aspecten zoals OBN en SN-inrichting (natuur herstellen/ontwikkelen)
 - Vertelt agrariër wat hij niet moet doen, niet wat hij wel moet doen
- Overige: waterbeleidsopgave voor het natuurbeheer

Huidige situatie verbreding SN/SAN

- Verbreding van OBN vanuit een brede landschappelijke benadering gebeurt al wel in enkele grote, gebiedsgerichte projecten waarin een groot (vaak versnipperd) gebied een opknopbeurt krijgt
- Dit zou niet alleen vanuit lokale initiatieven moeten gebeuren, maar wat centraler aangestuurd dan wel middels kennis en informatie gefaciliteerd kunnen worden vanuit de kansrijkdom van plekken (integrale kansenkaarten)
- Dit vereist dan ook kennisontwikkeling over kansrijkdom van plekken

Huidige benutting en bruikbaarheid OBN-Kennis SN/SAN

- Binnen SN:
 - Huidige OBN-kennis wordt ook nu al vaak toegepast (zij het zonder bronvermelding); het verschil tussen beheermaatregelen, inrichtingsmaatregelen en herstelbeheermaatregelen (en de achterliggende kennisontwikkeling) is niet altijd zo groot
 - In de praktijk wordt volgens EC-LNV OBN-Kennis door DLG weinig gebruikt bij inrichtingsbeheer (door leegloop ecologen); DLG zou kennis meer moeten halen
 - Bijna alles wat OBN aan kennis oplevert, is in het reguliere beheer bruikbaar (methodieken voor voorbereiden, uitvoeren en begeleiden van maatregelen)
- Binnen SAN:
 - Huidige OBN-Kennis kan bij SAN nauwelijks worden toegepast

Mate van overlap kennisbehoeften OBN en SN

- SN-instandhoudingsbeheer:
 - Geen grote manifeste kennisbehoeften bij beheerders; DT Fauna signaleert echter een flinke achterstand in kennis m.b.t. het faunavriendelijk beheren, waardoor ook bij regulier beheer nog vaak diersoorten lokaal onnodig uitsterven
- SN-inrichtingsbeheer:
 - Inrichting veel complexer dan herstel, dus veel meer onderzoek nodig, dat eveneens kennisgestuurd zou moeten zijn
 - Maakt niet zoveel uit of je resultaat bereikt door herstel van het oude of ontwikkeling van iets nieuws; de maatregelen zijn grotendeels hetzelfde (bijv. plaggen)
 - Kennisbehoeften overlappen niet volledig, omdat de uitgangssituatie sterk kan verschillen en de problemen vaak nog groter zijn dan bij OBN (plek vaak jarenlang kunstmatig beïnvloed)
- Conclusie: er is een grote maar niet volledige overlap in kennisbehoeften OBN-SN

Mate van overlap kennisbehoeften OBN en SAN

- SAN: er is weinig overlap in inhoudelijke kennisbehoeften tussen OBN en SAN
- Vermoedelijk gaat het bij SAN vooral om bestaande kennis en is het een kwestie van de kennisoverdracht goed organiseren

Conclusies en aanbevelingen verbreding SN (vanuit perspectief OBN)

- Onduidelijk hoe kennisontwikkeling SN nu verloopt, maar bij SN-kennis (inrichtingsbeheer) zou een OBN-achtige kennisinfrastructuur goed kunnen werken. Wel eerst onderzoeken hoe de onderzoeksaansturing SN nu verloopt.
- SN-kennisbehoeften kunnen goed in huidige OBN-kennisinfrastructuur meelopen mits:
 - Er aparte financiering komt voor SN-kennis (de natuur is nog steeds bezig met overleven en de OBN-financiering moet daarom overeind blijven)
 - SN- en OBN-producten uit elkaar gehouden worden en voor OBN-kennis de koppeling met de 3 V's behouden blijft
 - Probleemvelden in groepen (DT's) van behapbare omvang georganiseerd kunnen worden

Conclusies en aanbevelingen verbreding SAN (vanuit perspectief OBN)

- Inhoudelijk is er weinig overlap tussen OBN en SAN
- Voor SAN-kennisbehoeften geen aparte SAN-kennisinfrastructuur organiseren (problematiek niet omvattend genoeg).
- SAN-kennisbehoeften kunnen niet meelopen in de bestaande DT's.
- Vermoedelijk gaat het vooral om bestaande kennis en is het een kwestie van kennisoverdracht goed organiseren. Desalniettemin: het samen ontwikkelen/monteren van kennis is heel belangrijk in het model. Dus: pre-advies opstellen: geen kennisvragen, dan een DT gericht op kennisoverdracht samenstellen.
- Voor SAN-kennisbehoeften extra DT toevoegen aan OBN-structuur en agrariërs als beheerder laten toetreden tot OBN-kennis

Waterbeleid

- Consequentie Nota Waterbeheer 21e eeuw:
 - Onder water zetten delen van de EHS
 - Waterberging in delen van de EHS
- Kaderrichtlijn Water
 - Waterkwaliteitseisen gelden ook voor alle gebieden waar natuurdoelstellingen op liggen (alle grote wateren en waterafhankelijke terrestrische ecosystemen)

Kennisbehoeften water-natuur

- Wat zijn de effecten van het tijdelijk onder water zetten c.q. van waterberging op de kwaliteit van ecosystemen in de EHS?
- Hoe kan aan de KRW-eisen t.a.v. waterkwaliteit voldaan worden? Hoe kun je de waterkwaliteit in natuur- en vogel-en habitatrichtlijngebieden beïnvloeden en welke maatregelen moet je daarvoor treffen?

Conclusie en aanbeveling verbreding OBN-Kennis naar waterbeleidsopgaven

- Verbreding OBN-Kennis naar water vormt een aanzienlijke beleids- en kennisopgave. Geen aparte DT-Water, het gaat juist om de wederzijdse bevruchting tussen disciplines en beheerders.
- Onderzoek middels het uitbrengen van pre-adviezen de mogelijkheden om OBN-Kennis te verbreden met de opdracht om kennis te ontwikkelen over de gevolgen van het waterbeleid voor de kwaliteit van de natuur en het behoud van de biodiversiteit in de diverse ecosystemen.
- Besteed daarbij expliciet aandacht aan de organisatievraag: behoud van de sterke punten van het kennismodel.

Besluitvorming over verbreding OBN-Kennis

- Indien gekozen wordt voor herijking van de doelen van OBN-Kennis intern (zie 3.4): sterke punten handhaven en voorgestelde verbeteringen doorvoeren
- Indien gekozen wordt voor verbreding naar SN, SAN en/of wateropgave: stelt (o.a. door grotere complexiteit en geldstromen) hogere eisen aan OBN-kennisinfrastructuur, die moeilijk zijn te verenigen binnen één organisatie met een persoonlijk en deels vrijwilligers karakter

Bijlage 1 Respondentenlijst Evaluatie OBN-Kennis

	respondenten	Organisatie en functie	BC-Kennis	OBN-Platform	Deskundigenteam	Functie in OBN-kennisnetwerk	Rol binnen OBN-Kennis
1.	Dr. P.C. (Ella) de Hullu	Min. LNV, DN, MT-lid	-	-	-	Nvt	Nvt
2.	Drs. G. van Ommering	Min. LNV, DN, beleidsmedewerker	Ja	Ja	-	Opdrachtgever/kaders stellen	Beleidsverantwoordelijk
3.	Drs. M.H.J. Klein	Expertisecentrum-LNV, beleidsadviseur	Ja	Ja	-	voorzitter BC-Kennis + vml. OBN-Kenniscoordinator + programmaleider Natuur & Mensen	Regie OBN-Kennis
	Ir. R.J.J. Hendriks	Expertisecentrum-LNV, beleidsadviseur	Ja	Ja	-	secr. BC-Kennis + huidig OBN-Kenniscoordinator	Projecttleiding & coördinatie OBN-Kennis
4.	Ir. H.M. Beije	Expertisecentrum-LNV, beleidsadviseur	-	Ja	DT Hoogveen	Secretaris DT	Coördinatie DT Coördinatie DT Coördinatie DT
	Ir. M. Fellingier	Expertisecentrum-LNV, beleidsadviseur	-	Ja	DT Laagveenwateren DT Fauna	Secretaris DT	
	Ir. D. Bal	Expertisecentrum-LNV, beleidsadviseur	Ja	Ja		Voorzitter DT	
5.	Prof. Dr. M.G.C. Schouten	Staatsbosbeheer/Wageningen Universiteit en Researchcentrum, hoogleraar	Ja	-	DT Hoogveen	Voorzitter DT	Beheer en onderzoek
6.	Dr. R. Bobbink	Universiteit Utrecht, universitair docent	Ja	-	DT Droge en vochtige schraallanden	Voorzitter DT	Onderzoek
7.	Dr. ir. S.H. Hoesper	Min. V&W, RIZA	Ja	-	DT Laagveenwateren	Voorzitter DT	Onderzoek
8.	A. Stoker	Natuurmonumenten	-	-	-	-	Beheer (lid Regiegroep OBN)
9.	Ing. W.J. Holtland	Staatsbosbeheer	Ja	-	DT Droge duinen DT Fauna	Lid	Beheer
10.	F. Eysink	Staatsbosbeheer –regio Overijssel-Flevoland, beheerder	-	-	-	-	Beheer
11.	Ir. H.F.M. Weersink	Unie van Bosgroepen, beleidsmedewerker	Ja	-	DT Bossen	Lid	Beheer
12.	Drs. R. van 't Veer	Noordhollands Landschap	-	-	DT Laagveenwateren	Lid	Beheer
13.	Ir. L. van Tweel	Overijssels Landschap, medewerker beheerplanning en monitoring	-	-	DT Hoogveen	Lid	Beheer
14.	Dr. H. Siepel	Alterra, Hoofd Centrum Landschap	Ja	-	DT Bossen DT Fauna	Lid Lid	Onderzoek
15.	Prof. dr. J.G.M. Roelofs	Katholieke Universiteit Nijmegen, hoogleraar	Ja	-	DT Zwak gebufferde wateren DT Hoogvenen DT Laagveenwateren DT Droge en vochtige schraallanden	Voorzitter DT Lid Lid Lid	Onderzoek

Bijlage 2 Documentatielijst

Algemeen

1. Bibliografie EGM/OBN. Overzicht van publikaties Regeling EGM Natuur en Bos, Overlevingsplan Bos en Natuur 1989-1998. Werkdocument IKC-N 170, 1998.

Beleid

1. Brief van LNV-Directeur Milieu, Kwaliteit en Voeding (Mr. P. Ritsema) aan de deelnemers interdepartementaal overleg Overlevingsplan Bos en Natuur, 18 januari 1994 + bijlage Besluiten van de ministerraad over Overlevingsplan Bos en Natuur d.d. 17 december 1993
2. Overlevingsplan Bos en Natuur. Definitieve projectopdracht. Ministerie van LNV, 8 november 1994
3. Naar een overlevingsplan Bos en Natuur 1995-2010. LNV, Directie NBLF, 7 januari 1994.
4. Overlevingsstrategie voor Bos en Natuur (= Strategische visie OBN, conceptnotitie t.b.v. stuurgroep OBN. Anoniem ('werkgroep Jose de Dood', ongedateerd (circa 1998)
5. Overlevingsplan Bos en Natuur 1995-2010. Plan van aanpak begeleiding EGM-projecten. Oranjewoud december 1994.
6. Regeling effectgerichte maatregelen in bossen en natuurterreinen. Staatscourant 1995, nr. 246, p. 28

Beleidsinstrumentarium

7. Handleiding Subsidie Effectgerichte maatregelen 2003. Overlevingsplan Bos en Natuur. Regeling effectgerichte maatregelen in bossen en natuurterreinen, 2002.
8. Overlevingsplan Bos en Natuur. Handleiding 1995.
9. Project effectgerichte maatregelen verzuring in natuurterreinen. LNV, ongedateerd (= EGM-Handleiding 1991)

Financiën

10. Concept-begroting OBN/EGM 2004, laatst bijgewerkt 11-05-2004 (gvo 2550)

Organisatie

11. Wie is wie bij OBN? OBN-reeks. Expertisecentrum LNV
12. Organisatie kennisnetwerk Overlevingsplan Bos en Natuur 2003. Taken, bevoegdheden, procedures binnen het Project OBN Kennis, Expertisecentrum LNV, 2003.
13. Mandaatregeling en procedures bij beoordeling, toekenning en monitoring van overlevingsplan bos en natuur (OBN) gelden, anoniem, ongedateerd.
14. Brief van directeur natuurbeheer aan IKC-N aangaande voorzitterschap deskundigenteams, 25-10-1995
15. Het OBN-deskundigenteam Fauna: wat is er bereikt en hoe kan het beter? Een evaluatie van het functioneren van het DT Fauna. Notitie OBN-deskundigenteam Fauna, 2 december 2003
16. Modernisering Kennisnetwerk OBN. Brief/notitie van Expertisecentrum LNV aan MT directie Natuur, 10 oktober 2003
17. Verslag DN-MT-bespreking EC-notitie Modernisering Kennisnetwerk OBN, 17 november 2003

Communicatie

18. Communicatieplan OBN, Communicatiestrategie en communicatieacties 1999-2004 Overlevingsplan Bos en Natuur, IKC Natuurbeheer, 1999.
19. 'Overleven kan alleen door kennis te delen!' Projectplan Communicatieproject LNV Kennistransfer Overlevingsplan Bos en Natuur. Eelerwoude Ingenieursbureau bv, Ongedateerd

20. Kennistransfer Overlevingsplan Bos en natuur, omschrijving van het project, 13-5-2004
21. Voorlopige resultaten enquête. Effectgerichte maatregelen en natuurherstel in Nederland. OBN Symposium 23 november 2001, Nederlands Centrum voor Natuuronderzoek (NCN)
22. Verkenning kennisvergroting bij agrarische en particuliere natuurbeheerders. EC-LNV, 2003. Revisie: 26 mei 2004

Onderzoeksvisie en programmering

23. Onderzoeksvisie OBN. Onderzoeksvisie en programmering 1999-2004, OBN-reeks, IKC Natuurbeheer, 1999

OBN-kennisproducten

24. Sleutelen aan vennen, OBN-reeks, LNV, ongedateerd.
25. Natte bossen herstellen, OBN-reeks, LNV, ongedateerd.
26. Effecten van vernatting in bossen. Conclusies en aanbevelingen voor beleid en praktijk, OBN-reeks, Expertisecentrum LNV, 2003
27. Preadvies Kalkgraslanden. OBN-reeks, Expertisecentrum LNV, 2001.
28. Preadvies Stui fzanden. OBN-reeks, Expertisecentrum LNV, september 2003.
29. Uitvoering van vernattingsmaatregelen op praktijkschaal 1997-2003. Referentie project Koelbroek. OBN-reeks. Expertisecentrum LNV, 2003.
30. Effectgerichte maatregelen tegen verzuring, verdroging en vermesting (EGM) op landschapsschaal: aanbevelingen voor terreinbeheer en beleid, (te verschijnen in) OBN-reeks, Expertisecentrum LNV, juni 2004
31. Nieuwsbrieven OBN (januari 1999, 1999/6, 2000/9). IKC Natuurbeheer/Expertisecentrum LNV
32. Overlevingsplan bos en natuur. Duurzaam herstel van bossen en natuurterreinen. Folder. Jaartal onbekend.

Monitoring, (Jaar)verslagen en evaluaties

33. Monitoring EGM-projecten 2000. OBN-reeks. IKC Natuurbeheer, 2000.
34. Zicht op overleven. Tien jaar overlevingsplan bos en natuur. OBN-reeks, IKC Natuurbeheer, 1999.
35. Jaarverslag OBN 1999. OBN-reeks. Expertisecentrum-LNV, ongedateerd.
36. Jaarverslag OBN 2000/2001. OBN-reeks. Expertisecentrum-LNV, ongedateerd.
37. De praktijk van een overlevingsstrategie; evaluatie van het project 'Effectgerichte Maatregelen in Natuurterreinen', Research voor beleid bv, januari 1994
38. Evaluatie Effectgerichte maatregelen Bossen. Oranjewoud, november 1993
39. Evaluatie effectgerichte maatregelen in multifunctionele bossen. Zienswijze DT-Bossen, oktober 2001
40. Naar een rode lijst met Groene stip voor hogere planten in Nederland. Eindrapportage eerste en tweede fase. OBN-reeks, IKC Natuurbeheer, 2000.
41. Bosbouwvoorlichting, themanummer overlevingsplan bos en natuur. Nummer 9, IKC Natuurbeheer, 1996

Overig

42. Archiefmateriaal IKC-N/EC-LNV t.b.v. Evaluatie Kennisnetwerk OBN door NovioConsult mei-juni 2004, verzameld door R.Hendriks, d.d. 14 mei 2004.

Bijlage 3 Samenvatting inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	1
Hoofdstuk 2	Historische schets/beleidsreconstructie.....	6
Hoofdstuk 3	Blok I. Evaluatie OBN-Kennis (effectiviteit, organisatie en kennis- benutting / behoeften).....	19
	3.1 Evaluatie effectiviteit OBN-Kennis	21
	3.2 Evaluatie organisatie OBN-Kennis.....	46
	3.3 Evaluatie kennisverspreiding, kennisbenutting en kennis- behoeften	103
	3.4 Herijking doelstelling OBN-Kennis gewenst?.....	110
Hoofdstuk 4	Blok II. Bijdrage OBN-Kennis aan OBN/EGM	113
Hoofdstuk 5	Blok III. Verbreding OBN-Kennis.....	118
Bijlage 1	Respondentenlijst	i
Bijlage 2	Documentatielijst.....	ii
Bijlage 3	Samenvatting inhoudsopgave	v